

OSKAY BRIGADÉROS

AZ ÁRULÓ KURUCVEZÉR

Ára
két korona

ÉLETE
ÉS
HALÁLA

1994

17974
2002

OCSKAY BRIGADÉROS

AZ ÁRULÓ KURUCZVEZÉR

REGÉNYES ÉLETTÖRTÉNETE ÉS KALANDJAI.

THALY KÁLMÁN UTÁN A MAGYAR NÉP SZÁMÁRA

IRTA:

IFJABB MÓRICZ PÁL.

BUDAPEST—SZEGED.

GÖNCZI JÓZSEF KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA.

1902.

8306

(Minden jog fentartva.)

ELŐSZÓ.

A könyvnél az előszó az «Adjon Isten!» Atyámfiai! Tehát «Adjon Isten» ti nektek! Köszöntelek titeket, mielőtt a regés és dicső magyar szabadságharcz csatamezőire, a nagy Rákóczi Ferencz fejedelem korszakába, a kurucz világba visszakalauzolnának titeket.

A korszak, a kuruczvilág egyik legvakmerőbb vitézét ösmeritek meg, a kinek a száraz élettörténete is csupa regény és kaland. Ocskay brigadérosról szól ez a könyv, a kinél szilajabb, rettegettebb vitéz nem igen száguldott harczai paripán, kit kortársai a «tűzfejedelemnek» és «Rákóczi villámának» becsülték; de mivel jelleme, becsülete, hite nem volt neki, azért az utolsó latornái is aljabbra sülyedt, mert a magyar szabadságharcz szentügyét elárulta és a labanczokhoz pártolván „császár madár“ lőn, mignem a hű kurucz Jávorka vitézek foglyul ejték; majd Ujvár piacznán hóhér által fejét ütteték ennek a nagy vitéznek, kinek a vitézségénél csak a jellem telensége volt nagyobb, mert a Rákóczi-kornak tudós és rajongóhitű, aranytollu történetírója Thaly Kálmán, a kuruczok áruló vezérit felsorolván, a határozott, menthetetlen árulók, jellemtelen hitszegők között a legelsőnek Ocskay László brigadérost írja; mert a Judások királyává aljasodott „Rákóczi villama“ a ki az árulásban «mindeneket messze följlül mulla, a

ki az általa többször próbált hitszegéseket egész a közerkölciség elleni arczátlan lázadásig, a jellemtelenség netovábbjáig vitte s számos más gonosztettel: gyilkossággal, erőszakkal, rablással, hamis esküvel, rágalmazásokkal, mások becsületében gázolásokkal, zsarolásokkal, stb. tetéze . . . »

Midőn tehát az én szeretett mesterem és kiváló elvtársam Thaly Kálmán nagy műve után, az «Ocskay László élete» című krónikája után, a hirhedt Ocskay László brigáderosról tinéktek ezt a népies könyvet megírom, czélom nem a jellemtelen hitszegő dicsőítése; de ostorozás és elrettentő példaszólgáltatás arra, hogy a ki hazája ellen hűtlenül vétkezett: annak nincs irgalom sem a földön, sem a siron tul, mert egyedül az örök gyalázat tarthatja fent az ilyen elvetemedettnék a sötét emlékét.

Adjon Isten atyámiai! Most tehát ösmerjétek meg a legvitézebb, de legjellemtelenebb kalandort, a nagy Bercsényi «császármadarát» és okuljatok az ő bus példájából! adj' Isten atyámiai! Ösmerjétek meg az árulót!

Debreczen, 1902. május havában.

Jff. Móricz Pál.

ELSŐ FEJEZET.

Ocskay László szülőföldje.

Virágos föld, erős föld az Ocskay László szülőföldje. Hegy, völgy, róna, erdők lombjaitól árnyalt patak, mocsaras ligetek bőven találtattak ott a kies Nyitra vármegyében, ahol is Ocskay László Ocskó várában született az 1680-dik esztendő táján.

Széles mellű, öles termetű ott a nép. Tót a nyelve, de magyar a lelke. Rákóczi kaszás kuruczai onnét kerültek ki. Az az egyenesre vert kasza rettentő fegyver volt a kérges tót óriások markában, kik dalaikban Árpádot dicsőítették volt.

Ösi családból született Ocskay László. Erdő, mocsár, hegy mind szövetségese volt az odavaló népnek, hogy ellenség ne férközhessenek könnyen ide, még akkor sem, ha hogy a kaszásvitézek őrtüzeik mellől nem figyeltek volna portyázó török avagy labancz ellen.

A földesurfi izmát birokban aczélozhatta itt, vadparipákon száguldhattott, az ódon várkastély tornyában verebészhetett, lándzsás vadászokkal dühödtt erdei vadak fészket verhetett fel, virág is termett gazdagon a patak partján, fehér bokájú tót menyecskék és lányok édesbus nótája is zendült holdvilágos éjszakákon.

Már egész bizonyos, hogy Ocskay Lászlónak a bölcsője fáját faragták valami elátkozott

fából, azért romlott meg ily tiszta és erős környezetben idő előtt a büszke ősnemesi honfinak a szíve . . .

Majd a diáki tudományra fogták. Jó szülei a nagyszombati jezsuitákhoz adták iskolába, de biz a tanulmányt nem igen fogta a hirtelen serdült, nyalka izmos nemes urfi feje. Még 16 éves sem volt, midőn huszár verbunkosok jártak Nagy-Szombat tájékán. Ocskay kiszökött a kollegiumból és örökre faképnél hagyta a jezsuita atyákat. A Pálffy János gróf uram huszárezredébe csapott fel huszárnak.

A széles kard a horgas inát verte. Csörgött a sarkantyuja. Már akkor is úgy beszéltek verbunkos uramék, hogy a diákokat tiszturnak verbuválják, nohát majd meglátják, hogy Ocskay László ifjúuram meddig viszi?

Az ötszöri zászlócsere.

Szép vitéz volt, hódító vitéz volt Ocskay László már ily kora ifjan. Hire maradt, hogy közhuszár mivolta daczára szépséges grófnőkkel szerelmeskedett. Hanem midőn tettekre került a sor, akkor sem tartotta selyemnek Ocskay László a bőrét. Mindig legelől villogott a kardja. Előbb a török ellen vitézkedett, de nehéz erkölcesei miatt, miért, miért nem oly bűnbe elegendett, hogy hóhér vágta le az egyik fülét.

Fájdalmasan esett ez a csufság vitéz Ocskaynak, de nemsokára a huszárzászló alól a törökökhöz is szökött, mert veszekedés köz-

ben agyonlőtte későbbi feleségének a testvér öcscsét, Tisza nevezetű fiatal nemes huszárt.

Ocskay ez alkalomból szökött meg legelőször a zászlajától. Vitéz magyar huszár volt előbb; de nem átalat Temesvárott török hitre szegődni, a czeremóniának is alá vetette magát.

A török kosztra is mihamar ráunt. Nem furdalta a lelkiösmeret, midőn cserben hagyta a próféta zöld selyem zászlaját is. Ez akkor történt, midőn Pálffy gróf uram kegyelméről biztosította és visszafogadta ezredéhez.

Az ezredet aztán lemarsoftatták a Rajna mellé, ahol a francziák ellen küzdöttek a huszárok. Első vitéz volt itt is Ocskay, de mivel ledér, garázda, korhely volt, még sem volt valami nagy becsülete. Noha őt esztendeig szolgált az ezrednél, káplárságnál nem vitte feljebb.

Ekkor megint gondolt egyet Ocskay. Szökésre adta a fejét. Ismét cserben hagyta a zászlót, melyre felesküdütt és átszökött a francziákhoz. A francziák tárt karral fogadták és a király testőrhadnagyi rangra emelte az ilyfajta szökött magyar katonákból alakított testőrcsapatában. Ez sem elégitette ki Ocskayt; noha a kellemetes franczia dámák is kedvesen vigasztalták a délczeg hadnagyot, a ki a franczia zászló alól ismét alkudozott a császáriakkal és csak azt kötötte ki a hűtlenül elhagyott ezredénél, hogy nem büntetik meg. Midőn tehát pardont ígértek neki, cserben hagyta a francziát is. A testőrhadnagy újból káplárrá alacsonyodott, ami miatt addig bu-

sult Ocskay, hogy ismét szökésre adta a fejét. Haza szökött a magyar hazába és mire elérte a határt, már ekkor hetven főből állott a lovascsapata, a melylyel szerte-széjjel martalózkodott. Az 1703-dik esztendő a kuruczvilág küszöbös esztendeje Nagy-Szombatban érte, a hol a huszár ezredének alezredesével találkozott. Az alezredes felösmerte és vasra verette Ocskayt, a kit az előkelő rokonai szabadítottak ki a fogságból; sőt miután újból hitet fogadott a zászlóra, a befolyás folytán, Pongrácz báró huszáralezredes császári toborzó mesternek is megtette. Ocskay toborozta is aztán az erdőkben, hegyekben, rónákon kóborló legényeket, aztán pedig ötédször is cserben hagyta a zászlót. A Rákóczi tárogatójának a hangja az ő sivar lelkét is elragadta és csapatával együtt felcsapott kuruczoknak és kalandos, merész lovaglás után a lengyel határ szélre vágatott és esküvel fogadott hűséget a fejedelemnek.

Majd megátjuk, mint tartotta meg ezt az esküt és hogy e mellett mily villámgyors vitéz volt ezen latorhitű vitéz?

Káplárból ezredesi méltóságra emelkedik.

Gyönyörű szép kuruczvitézzé változott Ocskay. Aranycsattos fehér medvebőr kacagány borította a széles vállát, karcsu derekát. Az égszínkék nadrág feszült a czombjain, mintha öntött szobor lett volna, aztán a bíborpiros dolmánya és a hetyke forgós kalpagja és az aransarkantyus szattyáncsizmái, lódingja, tarsolya, gyémántköves, ezüstveretű

fringiája és selyemszörű, tánczos paripája: oly szépek voltak, bármely tündérkirály megirigyelhette volna azokat. A mi nem is csoda, hisz a nagy Rákóczi, a ki már ekkor megkezdte Bercsényivel együtt a magyar szabadságharcot, Ocskayt káplárságból emelte a szép huszárezredesi méltóságra a Tisza-Basi vitézkedése miatt, a melynek rövidesen ez a története.

A sivar hegyek közül a nagy magyar alföldre akarta átültetni a szabadság zászlaját Rákóczi Ferencz. Bővebb ott az élelem. A huszár alá a paripákat ezrével növeli a pázsit; hát még a hajduk, kunok, jászok edzett ezrei, kik a régi kardot kiköszörülték, a kohás pisztolyt felpuskaporozták és várán-várták a többi némettől sanyargatott nemes vármegyékkel együtt Rákóczit; ámde köztük és a fejedelem között széles gátat vont a Tisza. Az átkelő révet pedig mindkét parton sánczokkal és nagy seregekkel oltalmazták a kuruczok ellen a labanczok és szövetséges czimboratársuk, a rendes német seregek.

Ezeket a sánczokat, a Tisza-Basi sánczokat rohanta meg Ocskay László és vitéz társa raffi Borbély Balázs uram páratlan huszárrohammal és a sánczok mögött porba gázolták a labanczot-németet, melyet seregestől kergették a Tiszába, maga a német ezredes Kende Mihály is a Tiszába pusztult. És Rákóczi serege előtt megnyílt az „alföld kapuja“. Ocskay László és Borbély Balázs társa ezredesi patenset nyertek a fejedelemtől. Így lőn a szökött káplárból a kuruczhuszároknak vitéz

ezredese, ki első diadalát egész sereg dicső fegyvertényvel gazdagította és kinek vitézi híre elterjedt az országban, a lovas kurucz hazafiak tömegesen csaptak fel az ezredébe.

Vitézkedések és a jellembeli gyöngeség átka.

Megkezdődött a szédítő hajrá: a rajta, rajta! Midőn söpörte, gázolta maga előtt a labanczot, a németet a szilaj Ocskay. Diadalt diadal után aratott és már szülőföldjén, a kies Nyitravármegyében lobogtatta a szabadságbarcz zászlaját. Várakat foglalt el. Labancz csapatokat esketett Rákóczi hűségére. Irtotta a csatangoló ellenséget, a melynek réme lőn. Valóságos regés híre keletkezett a fiatal kuruczvezérnek, kinek már ekkor is űzött garázdaságait felejtette a kivivott hadi dicsősége, és Rákóczi gyönyörködve hallotta sikereit, intézkedéseit; mert már behódította a bányavárosokat is, miáltal a hadfizetéshez szükséges kincsekben sem szűkölködött tovább a fejedelem és az Ocskay száguldozó csapatait pedig megösmerték Nyitra, Zólyom, Esztergom, Pozsony tájékán, Nógrád, Hont, Barsvármegyékben, Szepes, Liptó, Arva, Trencsénben, Turóciban, fel egész a határokig és az elnyomott hazafiak kibontott zászlókkal csatlakoztak a kurucz seregekhez.

Micsoda diadalmas kép volt ez! Az aranygazdag Selmeczbányán és a többi bányavárosokban a kurucz parancsolt, a császár seregei és labanczok a legnagyobb zűr-zavarban reti-

ráltak az osztrák határok felé. Ocskay elfoglalta a híres Lévát is; akár Bécs kapuit is megdöngethette volna. . . . De ime a jellembeli gyöngeség átka! Ocskay megcsökönösödött. Míg legényei a vármegyékben kis csoportokra szakadozva garázdálkodtak, dorbézoltak; addig maga a vezér Ocskay László másfél hónapig tivornyázott Léva várában. Végzetes következményei lőnek ezen tivornyázásnak.

Eszik, iszik s aluszik viradtig Ocskay László.

Egykoru feljegyzés ez Ocskay László ezeres kapitány lévai dorbézolásáról. A magyarázata pedig ennek a hosszas mulatozásnak az, hogy nemcsak a bormámora, de a szerelem buja karjai is lekötötték a nádszál jellemű vitézt, a ki Léva városában ülte lakodalját Tisza Ilonával, az általa egykor megölt fiatal huszár bájos nőtestvérével, a ki a Nyirből származott. És míg a Nyirben a kézfogót ülték el, Léva várában pedig lakodalmaztak. Hírbejt lakodalom volt ez. Másfél hónapon túl tartott az Ocskay László lakodalmája; hiába sürgette a fejedelem, hogy induljon már a hadba. Nem indult. A kupákat üritgette. A szép menyecskét ölelgette mindaddig, a míg összeszedelőzködött a német és labancz és Schlck tábornok magyar alvezéréivel a Garam mögé kergette a fejletlenül lézengő kuruczokat. Magát Ocskay Lászlót is kiugratta a puha fészekből. Alig menthette meg az életét. Seregét teljesen szétverték.

Magát is majdnem elfogták. Lévában ismét az ellenség parancsolt, a mely onnét indult a bányavárosok felé.

Ilyen gyászosan végződött az Ocskay László lakodalmazása. Röstelte is ezt szörnyen Ocskay.

Ocskay párbajt viv Bottyán brigadérossal.

Rákóczi Bercsényit, Károlyit küldte vitéz tiszántuli sereggel Ocskay segítségére és míg Schlick németjeivel Besztercebányán tartotta az áldomást Lipót császár nevenapján, addig a fürge kuruczok villámgyorsan nyomultak előre és Zólyom vára előtt meglepték a Forgách, Bottyán és Eszterházy vezényele labanczokat. Ez a három császári tábornok utóbb mindnyája Rákóczihoz pártolt, de ekkor még a császári zászló alatt senyvedtek és rontották régi vitéz hirnevöket.

A kuruczokkal szemben elveszítették a zólyomi csatát is; ámde ezt megelőzőleg egy regeszertű párviadalt vivott a győzhetetlen öreg császári brigadéros-ezredes, a törökök egykori réme, a 60 éves Bottyán az ifju szilaj Ocskay Lászlóval.

Bottyán az ütközetre kész csatasorból ugratott ki és hogy bátorságot öntsön a kuruczoktól meglepett, csüggendező labanczokba, lovasviadalra hívta ki a kuruczok legbátrabb legényét. Ekkor Ocskay László szállott szembe a győzhetetlen hirű hőssel. A két sereg ámulva nézte ezt a regébeli szép vitézi jelenetet.

Midőn az öreg hős és a fiatal vitéz kopját szegezett egymásnak és vasszobrot megdöntő erővel sarkantyúzták egymás ellen a kezes barcziparipát. A kopja összetört, de a két vitéz nyergében maradt. Hiába kezdték újra és újra a robogós, dobogós támadást, egymás ügyességén, erején nem bírtak kifogni. Majd szálkardra keltek. Hiába minden mesteri küzdés. Egyik sem ejthetett sebet a másikán. Pisztolyt rántottak elé. Bottyán lőtt. A golyó a mellvért közepét találta. Ocskay hátrahanyatlott a nyeregben. A horpadt pánczél ütéstől orrán-száján kibugygyant a vér, de még volt annyi ereje, hogy pisztolyát Bottyánra süthette. Ez a golyó is talált. Midőn Bottyán paripáját ugratta, a fordulás következtében szabad testrészt mutatott, melyet már nem oltalmazott a pánczél. Az Ocskay golyója a gerinczsontjába fúródott. Mindkét vitézt úgy szedték le a lóról. Ocskay még harmadnap is folyton hányta a vért. . . .

Az egész nemzet előtt nagy hire származott a párbajból Ocskay Lászlónak; a Bercsényi által vezérelt kurucz sereg pedig tellekesezdvén, iszonyu erővel támadt a labanczokra. A zólyomi csatában meg is verték a labanczot, a mit Schlick hallván: plundrás németjeivel retirált a Morva határ felé.

Bécs kapuit döngetik.

A zólyomi győzedelmes csatapiaczon szárnyas paripákat növeltek a kuruczok. A vágató kurucz hadak előtt meg sem állhattott a labancz, a német, eszeveszeten hordta

az irhát a fészkeibe és a határontu'ra. Várat, városokat hódítottak a kuruczok, maga a világhírű hadvezér, savoyai Jenő sem állhatott ki velük a sorompóba; mert még csak kőmeket sem verbuválhatott a kuruczok ellen. Nem akadt oly gyalázatos, a ki magát a németnek bérbe adta volna; no de akadt később, hajh, a kuruczok seregéből még áru-ló is . . .

Ocskay László sem heverészett tétlenül a dunyhás ágyban. Szívós volt a természete. Miután a Bottyánnal vívott párbaj következtében harmadnapig hányta a vért, összeszedte erejét és szép feleségének ápolására néhány hét múlva már nyeregbe ült. Aztán hajrá! Rajta a határnak. Bécs aljáig kergette a németet. Felgyújtott falvak jelezték a hadi utját. Foglyokban és zsákmányban gazdagon szállott haza a magyar népekre, a kifárasztott kuruczparipáknak a buja magyar legelőn való füveltetésére Ocskay László, a ki a kurucz-hadjárat és szabadságharcz történetében éppen az Ausztriába, Morvába, Stíriába való beütései által emelte magát nevezetessé és rettegetté; mert a császár sasérosit gyakorta megvagdalta, magát a császárt is többször üzőbe vette és a dulakodásokkal fizette vissza a kölcsönt a császáréknak, a miért a császári hadak és a rác z cimboraságuk pusztították a magyart, a magyar falvakat.

Ocskay László ezen csodálatos, gyors és lesújtó, lovas támadásai által érdemelte ki a „Rákóczi villáma“ nevezést és hogy utjában tüzzel-vassal pusztította az ellenséget, viszont ettől nyerte második harci nevét, hogy a

„tűzfejedelmé“ . . . Megfelelt mind a két névnek. Fészkeben csapott le az osztrák „császarmadarakra“ és a felgyújtott falvak, városok égis lobogó lángnyelvei beszélték a menekülőknél:

— Fussatok! Fussatok! Seregével itt száguld Ocskay . . .

És a kevély Bécs kapujain bedöngelt csákányával az irgalmat. kegyelmet nem ösmerő kurucz.

II. FEJEZET

Ocskay maga haszna keresése és sok táncza.

1704 január havában már a Dunántul is lobogott a kurucz zászló. Nagy Bercsényi Miklós fővezér egyéb kurucz hadakkal együtt Ocskay Lászlót is átparancsolta a Duna jegén a maga ezerével.

Főurak, nemesség, a föld népe fegyvert fogott a szabadság zászlaja mellett. Győzelmesen rivalgott mindenfelé a tárogató.

Kártévő Károlyi Sándor Ocskay ezereskapitányt Sopron behódoltatására parancsolta 500 jó lovas huszárral. Akkortájt bástyás város volt Sopron; de német őrség nem tanyázott benne és Ocskay az izgadozó polgársággal megnyitathatta volna a kapukat; de ezt elmulasztá. Időt engedett a labanczságra hajló pugrisoknak, hogy német őrséget hívjanak, csempészszenek be a városukba, amiből később a kuruczsnak sokszori nagy és véres romlása lőn.

Ugyanis Ocskay László a polgárságot akarta inkább sárczolni, mint a fontos erősített helyet elfoglalni. Azért a helyett, hogy erélyesen lépett volna fel német pugris uramék ellen, dorbézolt, tánczolt, muzsikáltatta magát, csörgős szánkón szánkóztatott a város körül; majd ki s bejárt a városba, csak a „poharazást és az éjjeli-nappali tánczot“ forgatta eszé-

ben, a „maga haszna keresésével és sok tánczával elejté Soprony városát“, mert a polgárságtól ajándékokat fogadott el. A dámákkal is szerelmeskedett; pedig fiatal asszony várta otthon . . . Midőn pedig Károlyi vezér „ordere“ ellenére lovasival Soprony alól Kőszeg alá csapongott, így alkalmat nyújtott az osztrák földről hivott német őrségnek a Sopronyba való vonulásra és soha többé a kuruczok nem juthattak be ezen fontos, erősített helyre. Pedig számtalanszor ostromolták és ezernyi kurucz vitéz vére öntözte e bástyák falait. Azok a hiába ontott vitézi véresöppek az Ocskay lelkét terhelik; de hát nem sokat törődött Ocskay László a vérrel, ha labancz, ha kurucz vére omlott; mert a bestefi lélek mindig a maga hasznát kereste, a maga tánczát élvezte.

Csodákat mivel Ocskay.

A léhaság botránykövei és a vitézség dicső gránitszikláit jelölték ennek a jellemtelen kalandornak a csapongó utjait. Arulással határos mulasztásait mihamar bravuros haditényyyel borította a feledés homályába.

»Szomolyáni diadal«-nak nevezik, a hol Károlyi, Ocskay a hegyek között megszorították a magyar fajt tűzzel-vassal pusztító gyilkos Ricsán tábornokot, a kinek itt háromezer martalóc katonája maradt holtan a csatatéren, kilencszáznál pedig több katonáját elfogták; sőt maga Ricsán tábornok is kegyelemre adta meg a tiszijeivel magát, midőn gyalogseregével Bercsényi Miklós is a csatába érkezett. Ezen diadal kivívásában oroszlánrésze

Ocskay brigadéros.

volt Ocskaynak, a ki Károlyival együtt szűk hegyszorosokban két tűz közé szoritotta Ricsán seregét, melyből alig pár száz zsoldos menekült meg. A sereg nagyobb része holtan maradt a csatatéren, más részét elfogták a vezérrel. A tábori készlet, málha, ágyuk, hadipénztár, a sasos lobogók mind a kurucz vitézek zsákmánya lőnek.

De az igazi csodákat a nagy-szombati csatában művelte Ebeczkyvel együtt. Ezen véres ütközetben Rákóczi is személyesen jelen volt. Szorult itt a német és noha Rákóczi fuvatta a visszavonulót, a német Heister generálisék vesztesége szörnyű volt itt, mert ha a németből vedlett Scharudy nevű kurucz ezredes ezredével árulást nem követ el, a czentrumból a császáriakhoz nem pártol, ekkor végpusztulás várt volna a császári seregre, mert a jobb szárnyon Ebeczky, a balszárnyon pedig Ocskay lovasaikkal igazi csodákat műveltek. Rákóczi maga írta fel, hogy egész zászlóaljokat vagdaltak össze, garmadában heverték a holtak, ágyukat, málhás szekereket hódítottak el. «Csodákat mivele» Ocskay, «Ocskay László a (német) tábornak csak nem egész balszárnyát lekonzolja». Sőt midőn a csata zürzavarában rohanó ezredétől elszakadt, a huszárviseletről elnézett magyar-labancz századok közül szálkarddal vágta magát keresztül Ocskay, akinek később jeles szerepe volt a Csallóköz visszafoglalásában és az erődített Szent-György, Modor, Bazin városok behódoltatásában, mely helyekről a németország minden fegyvert, zászlót, felszerelést visszahagy-

ván, vándorbottal indult Morva felé; de oda soha be nem értek, mert a fehérhegyi tótok a szorosokban agyon verdesték őket.

Ezen diadalmas hadjáratokat kurucz részről Bercsényi Miklós fővezér és a császáriaknak Heister Sigbert gróf volt a vezérek. Kevély, elbizakodott osztrák generális volt, de elvesztette az egész „armádiáját“, amiért le-tették a főparancsnokságból.

Rákóczi a szomolyáni diadal után nem feledkezett meg Ocskayról. Ocskay Lászlónak adományozta a Gömör-vármegyei Verkenye és Sajó-püsköki helységekbeli kincstári jószágokat. Azonban később Rákóczi is elmondhatta: «Jó tettedért, jót ne várj!»

Ocskayt brigadérossá nevezi a fejedelem.

Ocskay László véres, inkább személyi bátorságra és vakmerőségre valló sikerei után elbizakodott. Nagy hadvezérnek ítélte magát; de Bercsényi masként ítélte fölé, hogy ugyanis „csak kisebb három ezer, leg-föllebb négyezer emberre menő csapatotest ön-álló vezényletére bir képességgel.“

Ezt a dandárparancsnoki méltóságot 1705-ben augusztus havában nyerte el Ocskay László. Bercsényi fővezér „dekretális dandárnok-“ká, azaz brigadérossá nevezte ki; noha léhaságával ismét botrányt szerzett. A határszéire volt rendelve, de nagyobb hadsereg fölötti rendelkezéshez nem volt ereje. Seregét eszem-izsom pihenő helyekre szétforgá csolta és alkalmat nyújtott egy császári seregnek, hogy a kuruczoktól ostromot Tren-

csény-várba hadiszert és élelmiszert szálltas-
son be, sőt hogy a végkimerült várórséget az
ostromzár alól is szabadítsa a német; mert
Ocskay parancsellenére másfelé ment és egér-
utat adott a németnek, hogy a szorosokba
beférkőzhessenek. Ez volt az Ocskay „trencsényi
esete,” mely szomorú bizonyosság volt az ő
hadvezetői képességéről.

Vöröskőnél vagy a pudmericzi harcban
szintén azok közé tartozott, kik erőltették a
tejedelmet, hogy okos terve ellenére, az új
császári vezér, Herbeville seregét a hegyek
között lovassággal támadják meg.

A támadás meg is történt. Vége lőn,
hogy a magyarok csekély veszteséggel vissza-
vonultak és a „németek azt sem tudták, hogy
miképen győztek?”

A lovasság által fölvert óriási porfelhő
févesztelte meg a magyarokat. Mindamellet-
t az ütközet után emelkedett Ocskay László
a brigadérosságra, kicsi vezérői rangjában a
bravuros vitézkedések mellett megbizhatat-
lanságának újabb jeleit adta.

Ocskay megsebesül.

Ocskay László is azon kurucz-vezérek
közé tartozott, a kit Bottyánnal, Bezerédivel,
Csajághyval együtt sebezhetetlennek tartottak
a tábornok mellett regélgető kuruczvitézek, de
még az ő birnevök és kardjuk által retteggett
császáriak is.

A babonás hit a festnek sérthetlenségé-
vel vértette fel Ocskayt. Tehát sok szóbe-
széd volt, amidőn Ocskay már akkor brigadéros
morvai betöréskor, Hodolinnál megsebesült.

Puskából lőtték meg. A czombján ejtett
sebet a golyó. Eleinte kutyába sem vette Ocs-
kay ezt a sérülést, de midőn elmérgesedett
és már „egy darab husocska” is kiszakadt a
czombjából, ekkor az ily fajta babonára haj-
landó Bercsényi a fejedelemhez intézett levél-
ben maga így nyilatkozott: talán csinált mér-
ges golyócska volt, mert nem fogja őtet más-
ként

Az ilyenfajta mérges golyócskát a hű
kurucz vitézek rontására a labanczpárti jézso-
vita atyák öntötték volna, állítólag a holdsu-
gárnál, mindamellet Ocskay brigadéros nem-
sokára felgyógyult a sebéből; noha még egy-
ideig nem ülhetett nyeregbe, hanem „csézá-
ból” vezényelte a hadait. Ismét jutalmazták
és kitüntették, Bercsényi egész hadosztályt
rendelt a parancsnoksága alá, oly nagy volt a
kuruczok között a becsülete; teljesen felej-
tették, hogy korábban ugy cserélgette a hi-
tét, mint más ember az ingét.

Ocskay elkényesedik.

Ocskay brigadérosához ismét hű társul
szegődött a hadi szerencse. Jelesül vitézke-
dett Bécs és Pozsony között. A kurucz bécsi
hidakon is megtánczoltatta a lovát. Engelfort
gróf császári alezredest két lovas századával
együtt lekaszabolta a hidak előtt. 60 szekér
kincset, három ezer szarvasmarhát, ezer lovat
zsákmányolt és büszkén írta a levélben: „az
maga hit lovasnémetiség mondhat hirt: mit
tészzen az magyar fegyver.”

De nem sokára ismét a jelét adta két-

szinü jellemének. Sehogy sem tetszett a büszke brigadérosnak, hogy a tapasztalt öreg Bottyán vezérlete alá rendelték, mert ekkor már Bothyán is a Rákóczy zászlót lobogtatta és a legelső győzhetetlen kuruczvezér volt. Bezerédy és Ebeczky vezértek az „öreg Dunán“ keresztül az első hadát, Bercsényi sietősen parancsolta utánuk Ocskayt is; de Ocskaynak nem volt kedve utánna menni, noha Pálly császári vezér is általment már a Rábán Bezerédyék után; Ocskay még mindig nem mozdult, még folyvást a Csallóközben hevert, hejh! mert írja Bercsényi a fejedelemnek:

— Ocskayról kegyetmes uram, rossz szél fuj, de nem hiszem; igaz, ugyan: elkényesedett igen . . .

Az elkényesedett Ocskay brigadéros csak akkor költözött át a Dunán, midőn Bottyán már a legszebb diadalokat aratta a Dunántul. Midőn nagy várakat, városokat vivott meg, midőn Heistert Stiriába kergette, Pállyt pedig Óvár ügyei alá szorította és az egész Dunántul Rákóczi zászlaja alá esküdött, ekkor szánta magát az elköltözésre Ocskay, a kit szür alatt már alighanem kerülgetett a ravasz vuklis Pálly; akit eközben Bottyán úgy körülfogott, hogy már a csufos fegyverletétel várt volna reá; ámde a bekerítő haddal Ocskay megkészt és a nemes bán ehnalt december 29-dikére virradó éjszaka . . . Ezután Ocskay seregével együtt résztvett azon híres Soprony város és vára ostromában is, a mely város éppen az Ocskaykorhelykedése és sok táncza következtében jutott vér nélkül a császáriak kezébe . . . Most patakként ontotta a vért a

város megvívásáért a hős vezérektől vezényelt kurucz sereg, — mindhiába . . . A várost többé nem hódíthatták meg a kuruczok. Eltánczolta, eldarádózta, elhögödülte azt Ocskay mindörökre és e szilaj hejehuját most a kuruczvitézek vérök ontásával fizették meg. Mégis elkényesedett Ocskay.

Ocskay, mint a fejedelemasszony diszörsége.

Az 1706-dik évben a legnagyobb kitüntetés érte Ocskay brigadérost. A hadakozó felek fegyverszünetet kötöttek és József császár magát a rabfejedelem asszonyt, az ákác-virág fehér és édeslelkü fejedelem asszonyt, Sarolta fejedelemasszonyt küldte rég látott férje látására és megpuhítására, saját ravasz belső embereinek kíséretében.

Ugyan, ez a kísérletezés is meddő maradt; mert Rákóczy szerelmének, családi boldogságának, tulajdon emelkedésének és hasznának fölé helyezte szegény nemzetünk szabadságát és boldogságát, — de Ocskay brigadéros életében nevezetes időszak marad ez. Ugyanis a fejedelemasszonynak, ki aranyráfos kerekü hintóban jöve alá a magyaroknak szép földjére, dicső férje küzdelmeinek a színhelyére az ő gyönyörű fogadására mindent elrendezének a kuruczok elsői, mint például Bercsényi főgenerális, a ki három válogatott huszárezreddel Ocskay brigadérost parancsolta ki. a fönségesasszony fogadására és dicsőségére.

Az Ocskay brigadéros, galánthay Balogh István és Szalay Pál uramék lovasai voltak

ezek az ezredek, melyek liliumvirágfehér és szép fejedelemasszony hódolására a dali kurucz pompában Pozsonyig felvonultak.

Pozsonyban már labancz volt az ur, de kint a vár és a város alatti „hóhér réten“ legszebb, a leghódítóbb sorfalat képezték a nyalka kurucz huszárok és itt várta a fenséges fejedelem asszonyt Ocskay brigadéros. Hat hófehér ló húzta a fejedelemnő aranyos csészáját és a legelső császári tisztek, labancz urak kísérték . . . Pozsony utcáján az elejbe küldött Orbán Pál kurucz titkár lovagolt legelői Szalay ezredes urammal és ötven huszárijával és Orbán Pál a lóhátról pénzt szórt a bámuló nép közé . . . Midőn pedig a «hóhér rétre» érkezett a pompás menet, Ocskay brigadéros háromezred huszárijával kardot rántatott és földig hajtotta a lobogókat, a törökdobot verték a dobosok, a trombitán, a tárogatón riadót fújtak a kuruczok, mozsár ágyu is bődült és a háromezer kurucz huszár fölemelt kardja, mint a villámsugár úgy villant meg a napfényes, a tavasz virágitól illatos levegőben és miként a szünni nem akaró menydörgés, akként riadozott a sok «vivát!»

Ocskay brigadéros ilyen nemzeti pompával fogadta az imádott fejedelemnőt; sok kuruczvezér éltét, vérét adta volna ezen kegyért, hogy a fenséges Rákócziné diszörségét vezethesse . . . Hát vajon Ocskay, miket fondorkodott magában? Majd megtudjuk.

III. FEJEZET.

«A tűz fejedelme» — «Rákóczi villáma.»

Miután a fegyverszünet és a fölséges fejedelemnő asszony látogatása nem hozta meg a császáriak által kívánt gyümölcsöket, mert Rákóczi követelte a magyar nemzet vérző sebének alkotmányos uton való gyógyítását, tehát újból kezdődött a harc, melyben Ocskay László morvai és ausztriai beütéseivel még inkább növelte réttegett híret, még inkább terjedt a hír róla világszerte, mint a „tűzfejedelemről,“ — „Rákóczi villámáról.“

A halál, a rombolás, a boszuállás vészangyala volt ő, mert mint a kurucz Forgách tábornagy a békeközvetítő S échény Pál érseknek levelében panaszolja, csudálja a Felséges Udvar, hogy az elkeseredett magyar nemzet midőn ostrommal vitézül egy helyt megvan (melyet először félkér), akkor személyválogatás nélkül, — megvakulván olyankor akármely ostromló nemzet is, — senkit sem kimél; s nem voszi szívéhez (az Udvar) az ilyen tyrannismusokat, melyeket elkövetett az ő fölsége armadája a magyarai és a szorvai sánczban, holott pardával szegény, tudatlan nemzetünket hitegetvén, — azután parasztját, asszonyát, gyermekét mind kardra vetették. Miskolcz, Szikszó stb. égetéseket elhall-

gatván, — holott még a szegény egyháziakat és kolduló barátokat, — micsoda égetéseket tett Staremburg armadája: megmutatják a faluk, a merre járt! Csak ebben (ebből) is ki látszik, hogy fáj az Udvarnak, ha Ausztriát vagy Morvát bántjuk, de nem érzi szegény országuuk pusztulását s romlását. Nem szükséges, hogy avval fárassza magát, hogy megparancsolja armadájának: senkit se kiméljenek, — ugyis valami kegyetlenség lehet a világban, elkövetik.

Kegyetlen harcz volt ez. E kegyetlen harczban a császár hóhérsaival szemben Ocskay brigadéros volt a megtorló. Ő volt a főromboló, égető; ő volt a visszatörlesztő műveinek borzalmas végrehajtója ugy Zisserdorfnál, mint másutt, — ő volt a «tűzfejedelem», «Rákóczi villáma.» Hadvezér, hős, hóhér egy személyben. Ritka példány a kurucz vezérek között, de rendes jelleme a császár vezetőinek, a Cobbo, Básták, Caraffák fiainak, unokáinak, Heisterék, Rabutin, Pálffy, Staremburg Miksa, Kriechbaum és a rác z banditák vezérei a tábornoki diploma mellett a hóhéri diplomát is ott hordták a tarsolyukban; de Ocskay brigadéros mesterük lehetett volna nekik is. Egy fogért kiverte ez egész fogsort. Egy szemért leütötte az egész fejet. Kiverte a szereplő az osztrákok, ha csak a nevet is hallotta... Oly rettentően fizetett a «tűzfejedelem» a császáriaknak, a labanczoknak, a vadráczoknak iszonyatos kegyetlenségeikért. Csak a zisserdorfi esetet emlitem fel.

A Bayreuth dragonyos ezred és a polgárság keményen védte Zisserdorfbástyás vá-

rosát. Mégis a felbőszült kuruczok véres rohammal bevették a várost. Nem irgalmaztak senkinek. Katonát, polgárt kardéire hánytak. Azután kirabolták, fölégették a várost.

Ocskay brigadéros diadalmasan verette ilyenkor a rézdobokat. Ez volt az ő eleme: a tűz, a rombolás.

Ocskay felbőszül.

Az 1707-dik esztendőben a téli kvártélyról ismét a csatamezőre vonult ki a kurucz, a labancz.

Ocskay ismét betört Morvába, a császáriak sánczot is emeltek ellenébe. Ez volt a Brodszki sáncz. 200 gyalog német védte igen vilézől, de midőn Ocskaynak megsebesült egyik kedves tisztje, annyira felbőszült ezen Ocskay, hogy leugrott a lováról, maga vezette rohamra a vitézeit. Mindjárt bevették a sánczot és egy lábíg felkoncolta a németet, majd azután még Nikolszburgnál 200 lovas és 60 gyalog németet vagdaltak össze és midőn Ocskay zsákmánnyal gazdagon megrakodva fordult haza felé, husz fegyvertöltött község jelezte a tűz fejedelem végzetes utját. . . De egyébként eme megtorló büntetésektől is eltekintve, Ocskay ez időtájt oly jelesen, oly lelkesen viselte magát, hogy maga Bercsényi is meg volt vele elégedve és a fejedelem előtt teljes elismeréssel nyilatkozott felőle; mert például június 20-dika táján a Hannover vassas ezredből harmadfél százat halomba vágott, három százig való paripát és fegyvert nyert tőlük alig néhány embere kárával.

A nagyhirű Steinville pusztulása.

Ezen időtájt Staremborg Guidó császári vezér igen sikeresen harcolta a kurucz sásfészeket, várakat egymásután szabadigatta fel, midőn nagyszerű diadallal ismét közbevágott Ocskay.

Tudósíták Ocskayt, hogy a nagyhirű Steinville vasas ezred Hodolinnál, Morvából átjött a magyar földre élelmi, szállítmányt és gyalogosokat kísér Saskör várába. Régi, híres, reguláris ezred volt Steinville táborának ezen dragonyos ezrede. A legénység harczedzett, válogatott legénység volt és drága, pompásan tartott paripáikhoz fogható alig került az egész armadában.

Maga a császár is büszke volt ezen ezredére; de midőn Ocskay meghallotta az érkezésüket, nem tétovázott, hanem riadót fúvatott, és a maga ferge lova huszárezredével késedelem nélkül vágatott a híres vasasok megsabdolására, a mi augusztus 3-dikán virradóra „sötétes hajnalkor“ következett be. A vasasok Sassin közelében, az Aldólyuk nevű barlangos hegy alatt, az erdő tövében, teljes biztonságban érezvén magokat, lepihentek. A terhes kocsikból kifogták a lovakat, a lenyergelt háts paripákat kipányválták, a vasas legénység nyugton heveredett a fűbe és a kenyerezés után elpihent a tábor. Egész nyugodtan pihent, mert hisz a környékben híre sem volt a kuruczoknak; ámde iszonyu volt a meglepetésök. Sötét hajnalkor, mint valami vészjeljes sötét forogteng száguldott elő az erdőkből Ocskay brigadéros a huszá-

raival. Egy borzadalmas kurjantás hallatszott: — Rajta, kurucz! Rajta!

És rikoltott a tárogtató. Aztán csak a lovak nyikogása, a villogó huszárkard suhogása, pánczélokön való kopogása, a legázolt, levagdalt németek jajkiáltása és ordítása hallatszott. Ki hogy tudta, ugy védte magát, ki gyalog, ki lóhátról. Rövid ideig tartott ez a tusa, de majdnem az egész ezred megsemmisült. Négyszáz vasas katonát lekonzoltak vagy a Miava áradt vizébe szoritottak. A parancsnok, a főtisztek számos legénységgel rabságba jutottak, alig hatvan megvagdalt, véres vasas menekülhetett az ezredből lóhalálban vágatva Morva vagy Saskó felé.

Fényes volt a kuruczok diadala. A Steinville ezred valamennyi zászlója, rézdobjai, ötszáznál több drága paripája, szebbnél-szebb fegyverek, szerelvények, az élelmi szállítmány mind a kuruczok rabja lón és a mi igazán csoda, Ocskay ezen híres vasas ezrednek az elpusztításánál három huszárnál nem vesztett többet . . .

Az összes nemzeti hadakat felvillanyozta ezen győzelem híre, de Staremborg Guidó, császári fővezér, őrzöngött dühében és fájdalomában.

Staremborg Ocskó várát fölégeti.

Staremborget szinte megörjítette a jeles Steinville ezred ilyen gyászos pusztulása. Azért nagy dühvel, nagy erővel Ocskay ellen fordult és mivel Ocskayt nem kerithette hurokra, mert Ocskay óvatosan kitért a tulerő

elől, Ocskay szülőföldjén állott boszut. A pusztán hagyott Stenicze, Szobotistya, Miava, Brezova mezővárosokat égette porig; de fölégette az ócskói várkastélyt is. . . . Így állott boszut Staremburg Guidó gróf; node azért Ocskay és családja nem maradtak hajlék nélkül. Szép Rákóczi Ferencz fejedelem gondoskodott a maga vitézeiről, a magyar szabadságharcz katonáiról. A nemes fejedelem a fölperzselt ócskói kastély helyett a Zemplén vármegyében fekvő sztropkói várat és az ehhez tartozó ropant kiterjedésű sztropkói uradalmat adományozta Ocskay brigadérosnak és családjának.

Ocskay élelmessége.

Beczko váránál is közzé ütött Ocskay a németnek, megmázták a város bástyáit a hajduk. A német fellegvárba szorult, de ezt már Ocskay, ágyui nem lévén, nem vette be, tehát csak a városban talált málhákat felszereléseket zsákmányoltak el; majd a beczkói diadal után nemsokára a csatamezőről távozott egyidőre Ocskay. Harci paripája a jászoknál rabolt, félelmetes fringája a hüvelyben pihent a fejedelemtől adományozott új uradalmának, a sztropkói nagyuradalomnak a megtekintésére utazott Ocskay és ugyanekkor a nagyszerű adományt megköszönte a Sáros-Patakon időző fejedelemnek is.

De hihető, hogy az uradalom inkább érdekelte Ocskay brigadérost, mint a fejedelem látása, merthogy Ocskay felette élelmes és kuporkodó gazda volt. Még e háborus világban is időt szakított a gazdálkodásra. 1706 őszétől

1707. őszig két nagy uradalmat is bérelt, akkortájt nagy pénzért, a kincstártól, melyeken gazdatisztekkel gazdálkodott. Az egyikért Csejtéért 9228, a másik uradalomért Jókoért 10,245 forint 83 és fél dénárt fizetett; nyilvánvaló tehát, hogy Ocskay brigadéros nem az a vitéz volt, ki az esztrényekért a zsebet elhanyagolta. . . . Az Ocskay brigadéros jellemzésére ugy-e, hogy ez is eléggé érdekes?

Ocskay hiányzik a Vágmentén.

Mig Ocskay brigadéros a távoli sztropkói uradalmában időzött és gazdálkodott, addig a vágmenti csatamezőkön több vállalkozás balul ütött ki a kuruczokra és a németek is kezdtek elszemtelenedni, maga Bercsényi óhajtott már a hadba való visszatérést, egyik levelében maradt fent a nyilatkozata:

— Bár csak Ocskay volna itten, — egyébre nem is vágnék már!

Maga a fejedelem is a legnagyobb és hízegő előismeréssel nyilatkozott Ocskay brigadérosról, hogy az 1707-dik évben vívott vágvidéki hadjáratban „a becsületet a többi tisztek között csak az egy Ocskay nyerte el.“ Elképzelhető, hogy a kitüntetés és a fejedelmi adomány miként hizialta ezen külömben is önhitt ember elbizakodottságát.

Ocskay Andrásy Istvánnal paczkázik.

Ocskay elkevélyedett módfelett. Nem akart ösmerni magánál elsőbb vezért, pedig a vitéz Beczky, Babócsay brigadérosok csöp-

pet sem voltak nálánál utolsóbb vezérek és vitézek azon a részen, a Vág vidéken, hol hadaik és az Ocskay hadai vitézkedtek. E miatt állandóan versengtek egymással; sőt a főparancsnokukkal, Andrásy István generállissal is paczkáztak. „Semminek tartották Andrásy uramat,“ hamis hírekkel bolondították István urat, — sőt Ocskay nyíltan vádolta Bercsényi előtt rosszakarattal, ferdítéssel, hamis följelentésekkel őt, — a katonai feljebbvalóját.

A mi megint igen jellemző az Ocskay erkölcsére; de ilyenképen sikerült lejártni a jó István urat; kinek a fontos fővezéri állásba igazi megváltóként érkezett át a Dunántulról az öreg, győzhetetlen Bottyán generális, aki aztán ránczba szedte, fegyelmezte keményen „megbaltázta a maga hittiszteket.“ És az fordított az eddigi kapkodásokon, portyázóival mindjárt előjáróban „hallatlan vakmerőséggel és szerencsével“, a saját hadvonalai között fogta el gróf Staremberg Miksa altábornagyot, a császári sereg vágmenti parancsnokát.

Ezen időben a magyarországi császári hadak, ideiglenes főparancsnokává Pálffy János grófot, horvát bánt neveztek ki Bécsből, tehát magyar embert. Nagy Bercsényi Miklós gunyosan jellemezte ezt az új főgenerálíst midőn levelében írta:

— Ugy látom, hogy Pálffy nem állandó commendánt, — hanem csak Winterkőnig

Bercsényi majd azután a Kemény Bottyán tábornok parancsnoksága alól a lágy Csáky Mihály tábornok parancsnoksága alá rendelte „a rátautós Ocskayt.“ Így legalább a maga szája ize szerint járhatott a brigadéros.

A wsetini vérontás.

Időközben Pálffy uramat is menesztette a bécsi „kriegszrath“ a császári főparancsnoksághól, a magyarfaló vén Heistert rendelték a helyére és Ocskay brigadéros nem egy vitézkedéssel, merész megrohanással, gazdag zsákmányolással, számos égetéssel tüntette ki magát; de egyik nevezetesebb fegyverténye volt a morvaországi, erődített Wsetin városának a váratlan megrohanása és elfoglalása; ekkor ismét a „Rákóczi villámaként“ viselkedett Ocskay. Mert midőn a magyarok hódolási felhívására lövéssel felelt a városnépe és őrsége, ekkor Ocskay rohamra vezényelte a kuruczokat és a bástyákat meghágták és a császári ezredest a katonaságával együtt levágták. A védők közül mintegy hétszáz fegyverest konzoltak le és dús gazdag zsákmányt martalékolnak és fölégették, kirabolták most már az egész környéket. És míg a labanczokat megriasztotta, addig a kuruczokat fellelkesítette ez a „villámgyors“, a tűzfejedelemhez méltó támadás.

Ocskay pálczát tör az árulók fölött.

Ocskay szerencsenapja most a delőlő ponton ragyogott. Maga pedig a legkimélettebbül és kérérlhetetlenül bélyegezte meg a kuruczból labanczczá vedlett árulókat. Egykori kenyeres bajtársáról, a kuruczból ismét labanczczá vedlett Pongrácz Gáspár báró al-ezredestől levelet is irt Viárd nevezetű császári generálisnak, hogy: „Pongrácz ilyen-

Ocskay brigadéros.

3.

olyan hitszegő kutya, aki hol egy, hol más gazdájának hizeleg; már ifjúságában gonosztevő volt, régi gaz erkölceiből ki nem vetkőzhetik; ne higgyen neki Viárd, mert bizony ott sem sokáig maradandó állandó . . .

Azután egy másik labanczczá vedlett kurucz hadnagyot „párttűző pribéknek“ nevezett el, holott alig negyed esztendő múltán már maga is a leggyalázatosabb és legjellemtelenebb árulók közé aljasodott. Mert bizony az áruló Pongrácznál semmivel sem volt különb Ocskay brigadéros; sőt átkozott, megvetett nagy mesterévé fejlődött az árulásnak a kemény kurucz brigadéros, akinek a csufos „császár-madár“ lón a neve.

IV. FEJEZET.

Ihol jön a német, dobol erősen.

1708-ban rendes nagy haddal akarta a fejedelem Morvát, Sziléziát meglepni, hogy a pusztító hadak színhelyét a császáriaktól oly félve-féltett és a gazdag örökös lartományokba helyezze át a pusztított magyar földről. E végből nagy hadsereget gyűjtött Érsek-Ujvárhoz, de a morvai hadjáratot mindjárt legelején megpecsételte a balsors, amelynek az eszköze ezáltal Ocskay brigadéros volt.

Ocskay László brigadéros volt a legszájasabb, legcsahosabb tiszt a fejedelem haditanácsában, mert olyan nagyra nőtt már a szarva, hogy vitéz vetélytársa, Ebeczky brigadéros szavai szerint a többi ezredeseken és brigadérosokon „már csaknem szántott.“

Most is a fejedelem ellenére kierőszakolta, hogy Strazsniczánál megszorithassa az ottan táborozó jeles hírű Viárd császári tábornok seregét.

A fejedelem Pekry generális fővezérlete alatt, válogatott sereggel indította Ocskayékat Viárd megnyomására. Azonban a strazsniczai meglepő támadás nem sikerült, mert Viárdot a készülő támadásról értesítették kémei és mind több-több segítő sereget vont zászlajai alá a környék váraiból és helyőrségeiből és igen kedvező helyen foglalt állást.

A kuruczok az összecsapás első óráiban

igen vitézül viselték magokat; különösen a Rákóczi nemes testőrei „ugy viselték magokat a cavallérok, hogy lehetetlen jobban“. De a kurucz sereg által elfoglalt kedvezőtlen terepviszonyok kibatották a nagyreménykedve indított támadásra.

Viárd vérszemét kapott és „ihol jön a német, dobol erősen . . .“ a támadó kuruczok, mint a kőfal állották a viszonttámadást; de midőn Pekry Lőrincz este Ocskay figyelemzetetésére elrendelte hátrább, kedvezőbb terepre a visszavonulást, Viárd a hadrend ezen bomlását felhasználta és üzőbe vette a kuruczokat és noha emberben nagy veszteség nem történt, de most már vissza kellett vonulniok, a mi igen leverte, lehangolta a kurucz sereget és végzetesen hatott ki a későbbi hadi események változásaira is.

A strazsniczai veszedelmet és vereséggel végződött támadást Ocskay erőszakolta ki a haditanácsban a fejedelem ellenére és hogy a már megnyert csatát este elveszítették a kuruczok, ebben is részes Ocskay, mert a kedvezőtlen terepviszonyok miatt Ocskay készítette Pekry generálisra arra a balvégzetű hátrálásra, mely a Viárd ügyes támadása következtében a sereg felbomlására és vereségére vezetett; noha igaz, hogy a vigyázatlanul végrehajtott hátrálásban a vitéz, de egyébként ügyeogyott Pekry generális a főrészes.

A kiégett villám.

A strazsniczai csata nevezetes fordulópont «Rákóczi villáma» életében. «Rákóczi

villáma» a magyar ügy, a szent szabadság szolgálatában itt lángolt fel utoljára ezután nemsokára kiégett a «villám». Ebbitüvé aljasodott újból. Elárulta hazáját, fejedelmét, bajtársait és a németek latrává sülyedt Ocskay László brigadéros, a kitől annyi éven keresztül reszketett az örökös tartományokban lakos német.

Strazsniczánál utólszor lobbant fel «Rákóczi villáma». Ocskay brigadéros ekkor tört be utoljára Morvába, ekkor vívta utolsó csatáját a kurucz zászló alatt; ezután már a labanczvilág sarába, a gaz árulás mocskába sülyedt a «tűz fejedelme» . . . Áruló lón. Beestelen martalócz és nemzetének átka.

A kurucz nótások pedig bús kesergőt daloltak a strazsniczai véres patakról, a hol Ocskay brigadéros utólszor vezette rohamra a kurucz huszárokat.

A legszerencsétlenebb nap.

1708. augusztus 3-ika volt a Rákóczi-korszak egyik legszerencsétlenebb napja. Ez nap vívták a kuruczok a szomoru trencsényi csatát, melyben 3000 kurucz pusztult el, 400-at elfogtak, 14 ágyu és 30-40 zászló is a császáriak martaléka lett; de megsebesült maga Rákóczi fejedelem is és Bercsényi.

A fejedelem akkor sebesült meg, midőn a Paksy-féle balszány megfutamodott és a fejedelem tajtékos paripáján rohamra száguldott a testőreivel, karabélyosaival és ugratás közben paripájával meredek és mély vizomlásba esett. A paripa nyakát szegte. A feje-

delmet eszméletlenül és véresen emelték ki lova alól és lándzsákon hurczolták ki a csata förgetegéből az erdőbe. Bus jajszóként morajlott végig a küzdők seregén:

— Meghalt Rákóczi!

A kurucz karja megbénult e hírtől. Paripáját sarkantyuzva futott most már az iménti rettenhetetlen vitéz. Felbomlott a badirend és a kik még a viadal kezdetén Trencsényvára bevételét remélték, mint bujdosók széledtek szét az erdőkre, a hegyekre.

Bárha ime puszkapor füstbe fulladt az alkonyat biborpiros sugara és a labanczok dadalmasan verték a rézdobot, e szomorú, e nehéz órában, a végküzdelem reménytelen állapotában is helyt állott némely gyalog ezred, mint a palotások, báró Perényi Miklós, Czelder Orbán hajdui. Négyszöget formáltak az erdők szélén és a meddig az önfeláldozó, hősi, végső küzdelemmel tartották a császári sereg főerejét, addig a kurucz sereg roncsa menekülhetett és menekült is az erdőkre, hegyekre széjjel. . . Némelyik részét már hiában is hívogatta gyülekezésre a tárogató, mert még inkább távolabb széledt a bujdosó kurucz.

Épp azért a legszerencsétlenebb nap a trencsényi csata napja, mert még azok az ezredék is szétszéledtek, melyek részt sem vettek a csatában, mert még azok a vitézek is elcsüggedtek, kétségbeestek, a kik eddig a legbizodalmasabban lobogtatták a kurucz zászlót. . . «Elveszett a hit az ügy győzelmében», ezért oly végzetszerű, ezért a leg-

szerencsétlenebb nap a Rákóczi-korban a trencsényi csata szomorú napja, a melynek az átkos földidézésében Ocskaynak ismét főszerepe volt.

Végzetszerű átok.

— Ugy látszik, valami végzetszerű átok szállta meg az elméket. Rákóczi sohajtott így fel, midőn Lipót-vár ostroma helyett Ocskayék. Bercsényit is megnyervén, Trencsényvár ostromlására erőszakolták a sereget.

Végzetszerű átok volt ez. És e végzetszerű átoknak kész, megfelelő eszköze volt az áruló-lelkű Ocskay, ki miután felgyújtotta a trencsényi harc tüzét, biztos helyen pihentette a seregét.

Mert midőn a kurucz sereg a véres trencsényi harcot vívta, Ocskay a válságos csatánapiján Isztricza nevű falunál pihent. Sőt még az ezredét is szétkvártélyozta a környékbeli falvakban. Pihent és dorbézolt Ocskay és az ezrede és a nagyhirű brigadéros, midőn tudta, hogy fejedelme, fegyvertársai kétségbeesett csatában küzdenek. . . Nem hiába írja tehát róla egy akkortájban élt labancz-párti krónika: «Ocskay már ez időben a császáriakhoz hajlott.» Másként, mint áruló czélzat nélkül, hogy is volna elképzelhető, hogy a tapasztalt vezér egy kétségbeesett csata napján, közel a véres csatamezőhöz, faluzni, pihenni, dorbézolni küldötte szét legényeit? . . .

A strazsniczai nap óta hüvelyben rozsdásodott a brigadéros uram kardja. Nem fűrészötte többé labancz vérben, de a trencsényi

nyi csata után alig egy hónapra már nyíltan is a császár seregéhez szegődött ez a többszörös jellemtelen áruló, a kit a trencsényi csata után már többen gyanúsítottak, hogy árulást kohol, de sem a fejedelem, sem Bercsényi nem hitték oly elvetemedettnek, kit annyszor kitüntettek, kit oly fejedelmileg jutalmaztak, ki számtalan csatában oly rettenhetetlen vitéznek mutatta magát.

Pedig saját vallomása és egyéb hiteles adatok bizonyítják, hogy Ocskayt vuklis Pálffy János gróf, császári tábornok, az egykori ezredtulajdonosa és a gaz Pyber püspök, a ki szintleg maga is kurucz volt, csábították a császár pártjára. És bizonyos, hogy a czinkos már a trencsényi csata napján is értette egymást és koholta az árulást; sőt így körülmények között bizonyos az is, hogy Ocskay Pálffyt titkon értesttette a kurucz sereg mozgulatairól, erejéről, számáról és hogy a vuklis Pálffy figyelmét ő kegyelme hívta fel arra, hogy Rákóczi hadseregének a balszárnya a gyöngébb, mert ezt az ingatag Pekry vezérelt és mert ennek az erőnek a nagyobb részét a kevésbé gyakorlott mezei hadak képezik. Ocskayról lévén szó, ez a galád árulása is biztosra vehető, mert a trencsényi csata napján éppen Heister császári fővezér volt az, a ki Rákóczi előnyösen felállított seregével nem akart ütközetbe bocsátkozni és vuklis Pálffy volt az, a ki marsaltól kiereszkolta, hogy «saját felelősségére» támadhassa meg a kurucz sereg balszárnyát; noha más esetekben Pálffy nem igen volt ilyen bátor legény kurucz uraimékkal szemben; sőt gyakortább

fordította nekik futásközben a kuruczoktól jól ösínert hátát.

És a Pekry balszárnya csakugyan megzavarodott, felbomlott, úgy hogy ezen nap lett a Rákóczi-kor legszerencsétlenebb napja. Hírétől elrémültek minden vidéken a bátor szívű kuruczok és a menekülők, a kik Rákóczi elestét látták, busan jajgatva kiáltozták, a merre csak mentek:

— Nincs már többé kurucz sereg! Meghalt Rákóczi!

Ocskay brigadéros és az öreg Bottyán.

A megpróbáltatás, a végveszedelem idejében tűnik csak ki, hogy kicsoda az igazi becsületes, hű és erős férfi. Az öreg Bottyán a trencsényi végzetes csata napján is egész embernek bizonyult, de Ocskay, a hetvenkedő, elbizakodott brigadéros csak a jellemtelenségről és léhaságról adott bizonyosságot; mert még akkor nem tudták a kuruczok, hogy titkon árulást is kohol ellenök. Egyébként árulásnak tekinthető az ő kegyelme ez napi egész viselkedése.

Bercsényi maga is megsebesült. Néhány huszár kíséretében, tajtékos paripás, véresen száguldott azon helyre, ahol Ocskay táborát és vitéz huszárait tudta. Az üldöző császáriakkal szemben most kellett volna az olyan vitéz vezér és sereg a gátra, a milyennek Ocskayt és huszárait becsülték.

A sebesült fővezér Isztriczán találta a vitéz Ocskay brigadérost. A míg a sulyosan sebesült fejedelmet bujdokolva rejtegette ne-

hány hive és a míg a trencsényi csatatéren három ezer halott kuruczra borított ködös, párás sötét fátyolt az éjszaka és fejtellenül, csüggedve menekült szerte a büszke sereg megmaradt része és elzsákmányolt kurucz-zászlókba törülte poros csizmáját a kegyetlen Heister és a nemzetéhez hűtlen, vuklis Pálffy generális, addig a kiváló vitéz Ocskay brigadéros Isztriczén dőzsölt. A szlavniczai Sándorok öreg udvarházában lakmározott a terített asztal mellett, Nagy kupából iszogatta a tisztjeivel az erős bort és két kántáló diák kántált az érdemes társaságnak. — Midőn a szomorú hírt a piros, a véres, a kifáradt fővezér meghozta, éppen „a világ mulandóságáról“ című éreket kántálták a brigadéroséknak a diákok.

Bercsényi az üldöző ellenség tartóztatására parancsolta a brigadéros pihent ezredét; ámde Ocskay az ezredét szétkvartélyozta a falvakba, így csak a mielőbbi összeszedéseket igérette meg, de hogy ezt az ígéretét sem váltotta be, az természetes.

Bezzeg másként viselkedett a hű öreg Bottyán. A veszített csata után eszmélt az ájulásból a nemes fejedelem. Hívei úgy mentették sűrű erdőkön keresztül, hegyi utakon át, miközben jó szerencsére az ezen vidékbeli főudvarmesternél, Ottlyk Györgyel találkozott, aki innét az első pihenő helyére Bánba, majd tovább kalauzolta. Sötét este érkeztek Nagy-Tapolcsányra, majd innét a Nyitra vizén at Szerdahelyre, ahol is a Szerdahelyiek ősi kastélyában szállott meg a fejedelem. A nagy szabadsághős sebeit itt közölték be először ren-

desen az orvosok. Még ily szomorú éjszakát nem igen ért a fejedelem, aki siratta a vitézeit. De e mély bánatában vigasztalta az öreg hű Bottyán; mert a midőn már csak kétségbeesett, csüggedt és fásult embereket látott maga körül, ekkor nagy paripadobogás és kardcsörgés hallatszott. . . . Ugyanis „nagy sebes robajjal“ a hű Bottyán érkezék elő. Midőn ugyanis a győzhetetlen és sebezhetetlen vitéz öreg messze távoli táborába, a Nyitra-Ivánkánál fekvő táborba, a futók elhozták a veszített csata hírét, az öreg apó azonnal nyeregbe ültette hatszáz legjobb paripás huszárt és lóhalálában nyargalt szeretett és veszélyben tudott ura megmentésére. A sebesült fejedelem láttára könnyekre fakadt, s fődözése végett a hatszáz lovas a Nyitra hidjánál és egyebütt a helység körül őrség gyanánt állította fel.

Ebből is meglehet itélni, hogy kicsodás volt Ocskay brigadéros és hogy micsoda férfi volt a hű Bottyán!

Ocskay judáskodásai.

Ocskay a trencsényi szerencsétlen nap után tovább folytatta judáskodásait. Bercsényit hazudozó, alázatos levelekkel ámitgatta, miközben Pálffyval egyezkedett és rablott kincseit igyekezett biztonságba helyezni. Most már feőle bátran heverészhettek a labancok. . . . Mert például megcselekedte azt is, hogy a pozsonyi németek felé vigyázó Szabatos Tóth Márton vitéz huszárnagyot, 300 huszárával együtt a figyelő „portyázásról vissza-

banczvá létének terminusa még akkorra volt, amikor az ellenség Verebélyhez érkezett, (aug. 7.); szándékát akkor véghez nem vihetvén, most is úgy beszélék (a német rabok) hogy minden órán berercsi táborukba várják.

De ekkor még nem merte volna senki Ocskayt vádolni az árulással, egy hű kurucz főtitstet, Balogh Istvánt gyanusították meg helyette. . . Pedig a Pyber értesítése után Pálffyék bizonyosan Ocskayt várták a labancz táborba; de hihetőleg alkalmat még ekkor nem talált az átpártolásra; de bizonyos az is, hogy ezredét és esetleg más kurucz hadakat is törbe akart ejteni, a császári táborba akart vezetni ez az aljas áruló, hogy még inkább nagyobb bért és elősmerést érdemeljen ki. Hazug ürügyekkel és hadi híresztelésekkel ezért unszolta annyi alázatos és hűséget, vitézséget fogadó leveleiben Bercsényitől saját ezredének és egyéb kurucz ezredeknek a vezérnyete alá felküldését.

Már nem soká késett az az idő, midőn a gazáruló ledobta a hazudott hazafiság álarczát és a maga teljes feketeségében állott a világ elé ez a gyilkos, rabló, hitszegő, áruló és tolvaj kalandor.

Ocskay ellopja még az ezrede pénzét is.

Ocskay tervszerű, megfontolt, előre megállapított galád árulásának súlyos bizonyítéka ez a részlet is.

Mialatt Bercsényit hazug fogadásokkal és

hírekkel áltatta hűségét, és jó törekvéseit illetőleg, aközben gondoskodott családját és ingóságát lehető távol helyezni el a — kuruczoktól. Előbb Lietava várába vitte a családját és féltett kincseit, mint a harácsolt „készpénzét, drágaköves, gyöngyös arany, s ezüstmiveit,“ melyeket, hogy a végrehajtott árulás után le ne foglalhassanak az ország számára, ezután még titokban a lengyel földre csempésztetett át. Biztos kezekben, kötelező irat mellett helyezte el a lengyelföldön a számos láda arany, és ezüstpénzeit és kincseit, „sőt még ezredének pénzét is.“

Igy tehát még saját hű katonáit is képes volt meglopni ez a hazaáruló.

A fehér barát közvetítése.

Ocskay jól emlékezőn vissza a császári seregben elkövetett korábbi bűnös cselekedeteire, mert gyilkolt, mert többszörös hadiszökevény volt és mint kurucz vezető is réme volt a császáriaknak, ezért a Pálffy ígéretei mellett a „k. k. Hoff-Kriegsrathtól“ nemcsak a császári kegyelmet, de cs. k. ezredesi rangot is kövelelt — írásban — árulása Judásdíjául. Ezen alkudozásoknál Pyber, az áruló püspök, illetőleg egy baró Majthényi Pál nevű fehér barát útján érintkezett vuklis Pálffyékkel. És míg e bérszerződést várta, azért húzódott ily tétlenül félre, éjszaki Trencsénybe. Ott nem volt szem előtt; emellett ő volt a legmagasabb rangú kurucz főtitstet és így reménykedett abban is, hogy midőn már a nyílt

árulásra kerül a sor, benne bizó kurucz hadakat, váracsokat és egész vármegyét játszhat át a császáriak kezére; mert akkor árulásának annál magasabb lesz a Judás-díja.

A jó kurucz nép pedig még akkor is oly bizodalommal volt iránta, hogy a trencsényi szerencsétlen nap után szerzett édes-bus „Rákóczi nótában“ Rákóczival, Bercsényivel együtt dicsőítette nemzetünk fenyves csillagát, Ocskayt . . .

V. FEJEZET.

Ottlyk György főudvarmester gyanakodik.

A körütekintő luteránus Ottlyk György volt a fejedelem főudvarmestere. Szintén felsővidéki, észak-magyarországi nemes, a ki a tótság felbízataása végett időzött szülőföldjén, Trencsényben. Ez a szemes főember megnevezte, hogy Ocskay rosszban törí a fejét, árulást kohol és hazug hadihirekkel ámitja Bercsényit, hogy csak különítve maradhasson a kurucz fővezérlettől. Ottlyk ajánlkozott is arra, hogy Ocskayt elfogja és prédáit fölvetí, de Bercsényi még mindig mint a himes tojáással bánt a brigadérossal. Nem hette felőle a gyanu által terjesztett alattomos, gaz törekvéseit.

Ottlyk még a lelkére is beszélt Ocskaynak, szálljon hadba ismét. Ne kétszínűsköd-jék és ne mocskoltassa a gyanuval régi vitézi hírnevét; mert újból csóstól szakad a szegény nemzetre a veszedelem és feni a fogát az osztrák, a mely a segítségére siető daniái zsoldoshadokban bizakodik; de emellett

Ocskay brigadéres.

a kuruczvezérek csábítgatásával is terjesztette a mételyt . . . De «predikálhatott» már Ocskay uramnak Ottyk György hoptester ur. Előbb «beprédikált annak Pyber püspök», a ki az árulás közvetítője volt és a ki, míg szűralatt a császáriakkal, Pálffyval alkudozott az árulás előnyei felől, addig Bercsényit is áttatgatta. A luteránus Ottykot pedig meggyanusította a fővezér előtt, hogy csak azért tör Ocskay ellen, mert az pápista.

Maga Ocskay is alázatosabbnál alázatosabb és kérkedő levelekkel igyekezett maga felől elhárítani Bercsényi előtt a gyanut, a mi sikerült is neki. Ottyk uramnak pedig a panaszkodásnál egyéb vigasza nem maradt. Azt megis cselekedte, midőn leveleiben irogatta: «csak az én jövőndölésem meghazudná magát!»

A nyitrai aranygolyók és a ráczok dűlása.

Nyitravára is a labanczok kezére került. Pyber püspök és papjai szították itt is az árulást. Nem tüzes bombákkal, de inkább arany golyókkal hódoltatta be Pálffy bán ezt a várat, a hol a Pyber püspök három kánonokja lázította fel és árulásra buzdította az

őrség tisztjeinek és katonáinak egy részét; a kik a vitéz, de jámbor Révay Gáspár várpáncsnokot a több napi ostromzár után a vár feladására kényszerítették. Az őrség megvesztegetett árulói a császárzászlaja alá esküdtek, a többi hű kurucz pedig Révay Gáspár urammal, zászlaival, fegyvereivel, málháival együtt szabadon vonult el a nyitrai várból, a gaz Pyber püspök egykori fészkeből, melyet nem tüzes bombákkal, de aranygolyókkal vásárolt meg a labancz; ezért átkos a hirt a nyitrai aranygolyóknak. Az árulók, a csábítók fegyvertöltelke ez.

Ezen nyitrai aranygolyós esettel kapcsolatban Ocskay brigadérosnak is jutott szerepe. Az árulással határos szerep volt ez. Az volt a megbízatása, hogy észak felől figyeljen az ezredével a Pálffy bán hordáira, különösen annak a szerte csapongó, martalózkodó lovas ráczaira. Ámde Ocskay már ekkor is félvállról vette ezt az ügyelést, a mely kötelességmulasztása miatt aztán a ráczok Nyitra tájékán két zárdát is fölverték, a zobor-hegyi és az elefánti zárdákat, melyeknek falai közé a környékből menekültek be a védtelenek, különösen sok asszonyi nép.

A vadráczok teljesen kifosztották ezt a két zárdát. Miközben Ocskay őrhelyétől távol üritgette a kapákat, a ráczok karjai között

megfertőztetett asszonyok, lányok sikoltoztak a kirabolt zárda falak között. A becestelen vadrác még azt az utolsó inget is letépte róluk, mely összetört testöket eltakarta volna . . .

Pálffy, Pyber és Ocskay, vagyis a három jómadár.

Három gyalázatos név a kurucz idők történetében. Még a legrendesebb közülök a vuklis Pálffy neve. Ő legalább kezdettől kezdve császármadár volt és holta napjáig is az maradt; tehát szinte benne nevelkedett az árulásban; hogy tehát eb volt a hite, nem is oly csodálatos, mert hisz kutyák között növekedett a bécsi konczon. Mindamellett nagy czudar, nagy later volt ő kegyelme. Mert nemcsak hogy nemzetsége ellen harczolt és vadrácaival és egyéb bandásaival a magyart gyilkolta, pusztította, de mi még feketébb gazság a jellemében, hogy az árulást is ő szervezte a szabadságharcz ellen. Sértetésekkel, kitüntetésekkel, ajándékokkal, nyitrai aranygolyókkal ő sebezte meg, ő terítette le a hadban sebezhetetlen kurucz vezéreket és katonákat, ő bujtogatta a vitézeket az esküszegésre, a zászlónak elhagyására, a nemzet-

nek elárulására. Bizony, bizony nagy rongy ember volt vuklis Pálffy uram ő kegyelme is; de százsorta rongyabb volt Pyber püspök és ezerszerte rongyabb minden árulók között a vitéz Ocskay brigadéros.

Pyber a Rákóczi kegyelméből jutott nagy javakhoz és tekintélyhez; ámde Ocskay Lászlót is a fejedelm kegye emelte ki az elvetemedett kalandorság, a többszörös litszegés és árulás mocsarából. A szökött osztrák káplárt vezéri fehér paripára ültette, fejedelmi vagyonnal jutalmazta, alkalmat nyújtott ő kegyelmének, hogy a szabadságharcz szent csatáiban a nemzetgyilkos ellenség vérével mossan le nevéből a mocskot és midőn ez az ember a nemzet seregében az első, a dalban is dicsőített vezérek egyike lőn, ime a szent zászlót magától eldobta és a vuklis Pálffy és a csuhás gaz Pyber csábjainak engedve ismét hitetszegett és elkövette a legfeketébb bűnt, a melyre nincs kegyelem. Elárulta nemzetét. Elárulta hazáját is . . . Még kurucz dolmányt viselt ugyan, még kurucz zászlót lobogtatott ugyan, még hamis esküvel fogadkozott ugyan hűsége mellett, de csak addig: míg a császár kézírásával erősített kegyelmi levelet, a császári ezredes rangot, a császári kétfejű sasos zászlót kézhez kapta, ekkor fejedelmet, hazát, bajtársakat, minden nemest

elárult és megtagadott ez a gaz, a ki Pyberrel együtt bitófára érdemes fekete alakja a kurucz időknek . . .

No, de meg is verte az Isten! Ne is hagyjon veretlenül soha egy árulót sem; mert az árulók az igazi föld terhei. Eldudvá sodik, elférgesedik ott a föld is, a hová az ilyen fajta egyet lépett.

Pyber püspök ebédje és a hú Bossányi János.

Nevezetes ebéd volt a Pyber püspök ebédje. A nagy-ugróczi kastélyában, a lovagteremben terítették fel a nagy diófa asztalt. Ezüstből volt ott a tányér, szinaranyból a boros kupa. Még pávapecsenyét is szolgált a vendégeknek a csatlós és Tokaj legzamatosabb, tüzes borát töltögette a kupákba az apród. Volt minden, a mi szem-szájnak az ingere; hisz bőven futotta Pyber püspöknek a Rákóczi tejedelem kegyelmes jóvoltából. Csupádón a Pyber gazda suttogó szava volt a mérges e mellett a gazdag asztal mellett, hanem az aztán igazi gyilkos méreg volt.

A nyitrai, trencsényvármegyei előkelőbb nemeseket csábította a labanczságra, szorult volna torkába az ördögi szó, a kísértés bő-

ditói szavai, a melynek több kurucz nemes ur áldozatul esett; csak az ifjabb Bossányi János uram hú kurucz fejét nem csavarhatta el. Pedig a bitang Pyber püspök a hú Bossányi Jánosnak „utoljára Ocskay levelit mutatatta in specie, kiben jelentette, hogy Vendég nevű faluban készen várja püspök uramot, és hogy onnan együtt Pálffyhoz mennének . . .“

Hú Bossányi János nem állott az aranyos kötélnek; sőt, a gazpüspököt és további vendégségét megvetvén, iparkodott kifelé a kastélyból. Hú Bossányi János volt az első, a ki Pyber püspök és Ocskay László árulásának az első híret augusztus hónap 28-dik napján, Tót-Prónára, Ottlyk hopmester urnak megvitte.

«Isten ítéleti rajtunk! . . .»

Hú Bossányi János ezen első balhírét követte a második szomorú hír is. Ugyanis az árulás napja előtti éjszaka Vendégfaluból, Ocskay huszárai közül egy hadnagy és zászlótartó, előre megtudván az árulást, vagy tizenöt huszárral kilopáltak a táborból, aztán tajtékos paripájokon meg sem pihentek az öreg Bottyán generális táboráig és ezen hűséges lelkek is csak azt jelentették, hogy áru-

lást koholt Ocskay és immár eladja a kurucz zászlót is.

A tapasztalt öreg tábornok parancsolta a hű vitézeknek, hogy hallgassanak az árulásról, nehogy rémültében megrezzenjen a sereg; de Bercsényinek sürgős levélben legjobb lovaslegényitől üzente meg a szomorú hirt. Még ekkor is kételkedett Bercsényi, hogy oly hirneves és vitéz brigadéros árulásra vemednék, csak midőn Bottyánnal találkozott és az öreg apó személyesen mutatta be neki az Ocskay huszárjai közül menekült hű hadnagyot és zászlótartót, ekkor döbbsent meg és szomorodottan ekkor kiáltott föl nagy Bercsényi Miklós:

— Isten ítéleti rajtunk! . . .

Mint hajtja végre árulását Ocskay?

Augusztus 28-ik napja ez a gyászos nap, midőn Pyber püspök és Ocskay László a becstelen árulást elkövették.

Pyber a nyitra és trencsényvármegyei labanczságra csábitott nemesekkel indult ki az ugróczy kastélyából. Ocskay pedig bizalmas hadnagyát levéllel küldötte vuklis Pálffyhoz, hogy seregével induljon és fejezzék be az árulást, ha szükséges fegyveres erőszakkal is.

Maga Pyber és Ocskay, a két jó madár, az első a nemesi kísérettel, a másik részben megvásárolt, részben még be sem avatott kurucz huszárokkal együtt Nagy-Tapolcsány városában találkoztak.

Még ekkor nem merték levetni a báránybőrt ezek az ordas farkasok. Ocskay azzal bolondította a huszárjait, hogy: „megvan a békesség, azért kell most követségképpen elkísérni Pyber püspököt s a nemességet gróf Pálffyhoz.“

Nótázni kezdettek a tárogatók. Hetykén tánczoltatta a lovát a kurucz vitéz. Gondol miért is gyötörte volna magát; hisz az ilyen főpap, az ilyen vitéz vezér csak a javát akarja a szegény legénynek is? Pedig az elefánti zárdában már ekkorra meg is rendelte a diszebédet, „a pribékség torát“, Pyber püspök, hogy majd itt bizonyosan Pálffy urammal áldomásozzanak az új labanczok hűségére . . . Midőn pedig az Ocskay bizalmasan küldött hadnagya Pálffy gróftól az üzenettel visszaérkezett, hogy a császár főtábornoka is megindult már a sereggel, Ocskay nyergelőt fuvatott és ezredével, Pyber püspökkel s több nemes urakkal indult el az előre kicsinált végzetes találkozóra, még az Elefánton talált Bokros Pál ezredesét is magához parancsolta a vitézeivel együtt. Bokros Pál ezredeskapi-

tány hiven, vígan követte a brigadérost, abban a hitben buzdult, hogy „ellenségre mennek.“

Pálffy bán és Ocskay összecsókolódnak.

Pálffy bán nem indult csupasz kézzel a találkozóra. Mert igaz, hogy Pybernek, Ocskaynak megvették a lelkét, de maga Ocskay volt az, aki biztatta, hogy sereggel jöjjön a találkozóra, mert a milyen makacs faj a kurucz, még neki rugaszkodik és véres fejjel veri szét a találkozást. Ilyeténképpen oly galádlelkű volt Ocskay, hogy mitsem sejtő bajtársait is képes volt fetáldozni a császáriak erőszakának és kelepcezésének.

Pálffy a német tábormokaival együtt, háromezer rehez, vasas német lovassal, sok száz könnyű lovas récz martalócczezal és gyalogzászlóaljjal indult az árulás színhelyére, a be nem avatott kurucz vitézek kelepcezébej-tésére.

Gyönyörű helyen találkozott a két sereg. A Nyitra erdőkoszoruzta, zöld selyem pázsitos völgyében. Felhő sem borult az égre. Napsugaras fényben játszódtott le a sötét jelenet, a meynek láttára a jó vitéz Bokros Pál ezredes uram és számos kurucz huszárai

nagy ámultokban csak a szemöket meresztették és egész megmeredtek a nyeregben. O kegyelméék a harczy riadó riadását várták, a fürgetegnél ellenállhatatlanabb, viharosabb támadást, a félelemletes kurucz „rajta-rajtát“, de mi történt?

Tárogató sem harsant. Kard sem villant. Zászló sem libbent. A száguldó paripa sem vágta a fejét a szügyébe, hanem „szép csöndesen“ összement a sereg. És most Ocskay és Pálffy kiváltak a hadak éléről. Nem harczyas tűzzel. Mert hisz a kardjokat a hüvelyben felejtették. És aztán, mint a kurucz idők mesteri írója, Thaly Kálmán írja, «a császári maréchal, a bán, a büszke gróf mobó örömmel tárja ki karjait, kezet nyujt és megcsókolja — egykori káplárját, a régi gyilkost és sokszoros esküszegő szökött katonát, e napen immár cs. kir. ezredest!»

Az árulás posványában így aludt ki «Rákóczi villáma.»

Pisztolylövés és a megzudult huszárok.

Most már süvegéhez kapott Bokros Pál ezredes uram és a többi hű legények. Most már nyilván látták, hogy nem ellenségre mennek. Most már eldobták az álarczot az ördögök. Látták, hogy a brigadéros az árulás meze-

jére vezette őket, kelepczébe csalta a szegény kuruczot és fölháborodásukban megzudultak a huszárok; most már a vasasok is kezdték minden oldalról körülkeríteni őket, midőn is egy elkeseredett kurucz legény a fűrgé Murza lován csak kipattant a huszárok közül és pisztolyából közibök lőtt az egymást ötlegető, csókolgató Pálffy és Ocskay uraknak; aztán pedig sarkantyuba fogta jó lovát és a zöld gyöpön neki a messzének . . . Sem a rácz, sem a német nem léphetett a fűrgé kurucz lovasnak a nyomába: de a bátor példára a galád árulástól elzsibnadt vitéz Bokros Pál ezredes is magához tért. Kirántotta hatalmas fringiját és lovát sarkantyuzván, nagy keserűen így kiáltott:

— Mind utánam, a ki igaz kurucz! Vivát Rákóczi! . . .

A vitéz ezredes mihamar fültövön vágott két-három németet; aztán két-három száz huszárral keresztülgázolt a bekerítésökre ügöző németeken, piszkos ráczokon. Még lóhátról vissza is lőttek az üldözőkre; aztán az erdőkben tűntek el a huszárok; de a többi kelepczébe szorult bajtársaikat, kit „szép szóval, kit erőszakkal“ a labanczságra kényszerítették Ocskay és Pálffy. Ámde az erdőkből nagy falka varjút zavartak ki a menekülő kurucz huszárok és ezek a dögre éhes madarak nagy ká-

rogva szállottak az Ocskay és Pálffy urak díszes gyülekezete felé és oly éktelen károgást vittek véghez, hogy a nóta is megemlíti:

Nagy fekete hollók sűrűn szálldosának
S ott környül kerengvén, ekkép károgának:

„Kár, kár, kár, kár vala Ocskay Lászlónak,
Igen nagy vitéznek — lenni árulónak!

De nem kár hazáját, vérit eladónak,
Szemeit kivájni fekete hollónak!“

A pribék Ocskay további gazságai.

Ezentul a kurnecz táborban Ocskaynak és ebhű társainak csak pribék volt a nevök. Még a török világból maradt fent. A törökidőben hőcsmérellék a pribéknek a hitehagyott, a renegátot.

Ocskay olyan ember volt, a ki igyekezett is rászolgálni teljesen a „pribék“ nevére, mert hogy a császáriak kegyébe, a vuklis Pálffy hasznos barátságába még inkább behizelegje magát, mielőbb kiérdemelje a császári tábornoki méltóságot és a császárképes, nagy aranyérem lánczot, hát minden gazságra kész volt nemzete, régi bajtársai ellen. Magát és az ezredét már eladta. Most az első meglepetés melegeben az öreg és ekkor éppen beteges Bottyán tábornokot akarta elfogni Bercsé-

nyivel együtt. Ez ugyan nem sikerült a „selmának“, hanem más átok, veszedelem és romlás gazdagon burjánzott a nyomában. A régi bajtársait gyalázta, mocskolta, egymás ellen uszítgatta, árulásra csábítgatta, a vagyonukat pusztította, a kurucz katonáknak kelepczéket vetett és még mindig kurucznak mutatván magát, a várakba csellel igyekezett a labanczokat becsempészni; szóval, a szabadságharczosi érdemeit, dicsőségét immár elveteműlten, galádul taposta az árulás mocsarába az árulóvá fajzott Ocskay. Különösen a hitszégése első időszakában támadt zavart ügyekozett kihasználni, a mi részben sikerült is a becstelen pribékeknek.

Maga, tisztjei az elefánti kolostorban fogadtak hűséget a császárnak és az Ocskay által elárult huszárezred többségét is itt kényszerítették az árulás hamis esküjének kárhuzatos letételére; aztán pedig nem ülték sokáig a „pribékek torát“, hanem rögvest nyeregbe pattantak.

A tapolcsányi kis hegyi vár megvétele sikerült. Itt a pribék Ocskay személyesen vezette a cselt, mint labancznak ez volt az első hadi próbája. „Négy század új labanczczal és rácczal indult a vár alá. A ráccok megbujtak. Ocskay, még mindig kurucz brigadérosnak adta ki magát, felüzent a Czelder Orbán hajdu-

hadnagyának a várába, hogy parancsára az őrséggel együtt azonnal jöjjön alá. A gyanutlan hadnagy engedett a parancsának. Hatvan hajdujával gyanutlanul indult a nagyhirű kurucz brigadéros színe elé s hát a fegyvertől csak fosztogatni kezdik vala a gaz pribékek, elsőbb a tiszteket. Ezt látván a hajduság fegyvert fogtak és tüzet adván, egynehányan, Ocskay embereit mindjárt confundálták és kettőt a katonái közül mindjárt lelőttek“ azután zárkózott csapatban, vitézül küzdve, keresztültörték magokat a pribékeken és így Ocskay gaz árulása félig sikerült; a várnak ugyan birtokába jutott, hanem a vitéz hajduőrség kivágta magát ezen aljas kelepczéből, melyet az áruló Ocskay a bajtárság leple alatt intézett ellenök.

Az Ocskay által elárult új labanczokra pedig jellemző az az eset, hogy midőn Bottyán apró portyázó kuruczai szembe akadtak a Nyitra-felé huzódó Pálffy első hadával az Ocskay új labanczaival, Ocskaynak egyik hadnagya, bizonyos nevezetű Kecskeméthy Mihály nevű hadnagy szakaszával kiugrott a portyázó kuruczok üldözésére. És amíg a főcsapat látta őket, addig lövöldözve üldözték a kuruczokat, de távolabb, a hegyek között így kiáltott régi bajtársaira Kecskeméthy hadnagy:

— Megáljatok! A kuruczok megállot-

tak . . . No ilyen adta, csak menjetek el s vigyázatok magatokra, mert minket már eladtak !

És nohe a törbe csalt a labancz zászlóra erőszakosan felesketett Ocskay-huszárokra nyárózó kutya módjára ügyelt a német, mert magános csapatban német rácz nélkül a táborból sem engedték ki szegényeket azok a galád sorsban nem nyughattak meg és naponként szökdöstek vissza a kuruczokhoz, majd ketten-hárman, majd tizen-huszan, sőt ötvenenként is . . . Az egész hazában megátkozták Ocskayt.

Bercsényi Miklós kegyelmi levele.

És mivel bebizonyult, hogy az Ocskay által elárult és hamis esküre kényszerített kuruczok közül sok hajlandó volna a régi dicső zászlókhoz visszatérni, nagy Bercsényi Miklós a falvakban ezen Ocskayt végleg megbélyegző kegyelmi levelet hirdette meg:

„Gróf székesi Bercsényi Miklós stb. adatik tudtokra és értékre mindeneknek valakik ezen pápens-leveleket látják, olvassák vagy olvasgatni hallják. Hogy, noha az hitetlen áruló Ocskay László, nem gondolván sem istenével, sem lelkével, sem az confoederatióra letett

kemény hitével; nem emlékezőn arul is, hogy sárbul, porbul emeltetett fel mostani nemzet-séges hadakozásunk alkalmatosságával mennyi sok javával élt édes hazánknak; annakfelette nem szánván sem nemzetét, sem édes urait s atyafiait, mindnyájunkat édes hazánkkal együtt, mint Judás a Krisztust hitetlenül elárulni, vérünket szomjuhozó, s hazánk megesküdt ellenségéhez hajlani, és magával együtt többeket is sokakat az confoederatió hivei közül álnokul elcsábítani, s akaratjok ellen is alattomban az labanczságra odarekeszteni s keríteni nem irtózott. Minthogy pedig ezen hamis árultatása által sokan az igaz magyar hazafiai közül erővel kénytelenítették elpártolásra: valaki azért viszont maga közinkbe való jövelelével két hét alatt igaz magyar hitének megemlékezésével megtér, — semmi bántása és büntetése nem lészen, ellenben minden mentesség nélkül mint hazánk árulója s hiti szegett büntetését várhatja, valakit az maga hamis hiti, isten által kézbe juttat.“

Ennek az Ocskay, «hitiszegését» és árulását megbélyegző kegyelmi-levélnek a hatása nem maradt el; mert az árulást nyomon követte a megvetés és a megtorlás.

Midőn labancz veri a labanczot.

Az Ocskay galád árulásába derüsen főnődik bele ez a tréfás keserű eset.

A Szered-várában állomásozó Eszterházy József gróf, császári ezredes nem tudta, hogy már az Ocskay alezredese, Blaskovich István is labancz. Azért, midőn a hitesegett kurucz, a labanczczá vedlett Blaskovich a századával a vár alatt nagy biztosan lovagolt el a Pálffy tábora felé, Eszterházy császári ezredes pár-század labancz huszárával rájok rontott, csu-tosan verte szét az új labancz csapatot, Blas-kovich alezredesnek még a paripáit is el-zsákmányolták az új bajtársai és így az áruló gyalogszerrel, bujkálva menekült, nagy szé-gyenre, katonái nélkül új gazdája, a Pálffy bán várába.

Ez volt az az eset, a midőn labancz ver-te a labanczot; a minek midőn híre futott, nevelték azt a kuruczok.

Labancz már Ocskay!

Még a nép is dalt szerzett az Ocskay László árulásáról. A tábori tüzeknél ezt da-lolgatták a boszut lihegő, a keseredett szívű kuruczok:

Labancz már Ocskay; sok vitéz hadnagyi
Átkozva siratják az ő labanczságát — —
Verje meg az isten állhatatlanságát! . . .

Még a babonának is jutott része az Ocskay árulásában. Éppen a babonás főve-zérrel, Bercsényivel történt, hogy «a fővezér oldaláról ugyanazon napon, ugyanazon dél-ben, midőn Ocskay László gróf Pálffy János-sal Pereszlénynél kezet fogott, — egymás-után kétszer leszakadt a kard, a tompai tá-boron . . . »

Veszedelemesebb volt azonban az a zúr-zavar, az a megdöbbenés és a gyöngébb lel-kűek között az a rémület, a túlzott híreknek bomlasztó hatása, a mely Ocskay labanczságra vetemedése fölött az egész országban támadt. Még magát a nagy fejedelmet is, Rákóczi fe-jedelmünket is elkeserítette e galád árulás, melynek a nehéz nyomása alatt írta Károlyi Sándor tábornokának:

«Már hallani is nem győzöm a sok zúr-zavart, annál inkább nem lehet mindeneket leírnom. Ocskay ezerestül labanczczá lett. Pálffy Bajmák felé indult háromezer lovassal, a többi Nyitránál van még. Kérem kegyel-medet, sürgesse Szemere és Besseney eze-reinek jövetelét: mert bizonyára, mutata re-rum facies. Nincs mit példázni a nagyszom-bati, vereskői és zsbói confusiókból! Én ne-

kem már se elmenni, se czáfolni (hátrálni) nem lehet: mert rajtam az egész ország szeme. Ha csudálatosan isten nem consolál bennünket: csak egyedül az a reménységem, hogy még talán az országban találkozik négy-ötezer oly igazlelkű magyar, a ki inkább kezén (fegyverrel kezében) akar meghalni, mintsem tovább nemzetünk gyalázatját szemlélni.»

Azonban e sötét borút, az árulás keserűségét elfűzte a fejedelem, a nemzet lelkéről az érsekujvári őrség gyönyörű hazafias viselkedése.

Eskü a Zrinyi Miklós példájára.

Midőn Nyitra feladásának híre terjedt, a hű, vaserős Berthóty István érsekujvári várparancsnok a vár piaczára gyűjtette e nagy végvár összes tisztjeit és őrkatonáit és oly gyújtó hazafias beszédet intézett hozzájuk, hogy azok ujjongva esküdtek fel ismét a szabadság zászlájára. Megfogadták, mintsem hogy a várost árulómódon feladják, inkább: «Zrinyi Miklósnak Szigetben elkövetett dicséretes példájával készek lesznek meghalni.»

Midőn pedig Ocskay László árulásáról is meggyőződtek a hű és rendithetetlen vitéz

érsekujvári kuruczok, ekkor sem csüggedtek, de hősziűt esküdtek a hitszegők irtására és Berthóty brigadéros várparancsnok Bercsényihez intézett hazafias leveleiben többször is és pedig illetéknéppen nyilatkozott az árulás felől:

— Ocskay ebsége igaz; az ő hamis hiti megveszi őtet. . . Ocskay labanczsága mi közöttünk semmi confusiót nem teszen: mert eleitül fogvást mindnyájan esmertük, ki volt? A mint már méltatlan levelemben is Lxciádnak megirtam: az ő hiti veri meg őtet, és az mely akasztófát azelőtt bűneiért és istentelenségeiért megérdemlett vala, — már most ahhoz közelit s el nem kerüli az eránt istennek büntetését.»

Báró Limprecht János ezredes-térparancsnok az érsekujvári várból, ismét így nyilatkozott Ocskay árulásáról:

— Ocskay dolgát a mi illeti: jó, hogy az az isten kivitte közülünk, — netalán nagyobb dolgot elkövetett volna.»

LS a kuruczok most már erős hittel egyeztek abban, hogy a gaz Ocskay nem kerüli el a hóhér remeket. És tényleg az áruló ellen már árulása negyedik napjától elfordult eddigi csillaga és csak a gyalázatban súlyedt alább és alább.

**Az öreg Bottyán sirva sürgeti Ocskay
üldözését.**

Pribék Ocskaynak nem volt elég a maga szégyene, örökgyalázata. Most már az elárult bajtársainak a becsületét is piszkolta. Gyalázatos, hazug rágalom levelet intézett Berthóty István érsekéjvári brigadérosához, a melylyel a kuruczok között a gyanút akarta elhinteni és a várőrséget akarta meggyújtani. A brigadéros a Pálffy nevében fényes ígéretekkel csábította a vár feladására ez az elvetemedett áruló, ugyanekkor egyebek között Rákóczi legjelesebb vezéreit is megmocskolta, hogy Bottyán, Beczky István, Balog István, Somogyi vele egyetértének és harmadnapra a császáriakhoz partolnak, a dunántuli Eszterházy Antal és Bezerédy Imre pedig már is Bécsben vannak, József császárnak udvarolnak . . . Unszolta tehát Berthótyt, hogy adja fel a várat; nem átalta a haszonleséssel meg-rágalmazni a nemes, mindent a hazáért áldozó fejedelmi jótevőjét, Rákóczi Ferenczet sem és Bercsényi Miklóst sem. Azt is hazudta, hogy ő négyezered magával partolt át.

Berthóty brigadéros nem méltatta válasza e pribék fogást, e mocskos levelet, melyben a minden gazságra kész, romlott Ocskay vakmerően gázolt bele a legkitűnőbb

hazafiak becsületébe, hanem egy hazafias, lelkes levél kíséretében Bercsényihez a táborba küldte e dögvészes mocskolódó sorokat.

A Berthóty levelén felbuzdultak a vezérek, azonban az Ocskay gyalázatossága bosszút és felháborodást keltett és a midőn a beteg, öreg Bottyán tábornok hallotta a levélből oly rután megrágalmazott nevét, annyira felindult, hogy mivel ereje nem volt, «térdre húzta fel magát a fekhelyén és rettenetes zélussal» így esküdt:

— Olajba főzzenek! . . . Nem elég az «az Isten úgy segítjen!» Csak erősebben esküdjünk! . . .

Mint a sebzett oroszán, úgy felindult az ősz és beteg hős. Minden hadi próbára ajánlotta magát. Sirva sürgette Bercsényit, hogy „a mások becsületébe gázoló gaz Ocskay üldözésére kövessenek el mindent.“

A hazafiúi becsületében meggyanusított ősz Bottyán apó ezen rettenetes felgerjedésére a tiszték és közvitézék lelkesen ismétlék a hitet és »rábőjtöltek« az árulókra.

Most már Bercsényi is felvidult s ezt mondotta:

— Nem csuda, ha mi az következendőtől félünk: de ettől én bizony nem félek már; csak ez (Bottyán) megmaradjon, s An

tal (Eszterházy), — semmi az többé! . . .
Majd elsülyed már Ocskay bire is, — bosz-
szujára is: Bokrosnak adom ezerét. Csak ma
is gyütt 50 lovas vissza közlök . . .»

**Beleznay őrnagy az első csorbát ejti
Ocskay pribékjein.**

A vakmerő hős Beleznay őrnagy a Ber-
csényi huszároknak volt a főtisztje. Bercsényi
Miklós Beleznay őrnagyot néhány száz hu-
szárral a visszavonuló császári sereg hábor-
gatására rendelte ki. Beleznay Szeredig ki-
sérte a német tábort és ekkor hallotta, hogy
a közeli Báb faluban »valami urak legyenek.«
Kétszáz pihentebb huszárral ekkor ide fordult,
de már az urak elmenének, hanem itt az
Ocskay labancz ezredéből szökött szegény el-
árult katonával találkozott, a kitől megtudta,
hogy Ocskayné és a málhás szekerekre ra-
kott rablott kincseket most kíséri háromszáz
pribék Trencsényből, Pöstyén és Galgócz felől
és hogy az áruló Pongrácz Gáspár vezeti a
pribékeket.»

Beleznay egy minutáig sem habozott,
hanem kétszáz huszárával a jelzett irányba
fordult. Udvarnok táján lepte meg a pribéke-
ket. «És csak keményen nekik hajtván, —

ugy széljel szaggatták őket, hogy csak tiz
lovas sem maradt egy csoportban, hanem
maga Gáspár vagy 25 lovassal ment el egye-
nésen előre . . . A nagy porban ki nem ve-
hették, merre mentek a hintók és így Ocs-
kayné valamerre elmenekült.

Beleznay ez alkalommal elzsákmányolta
Ocskaynak éveken át rablott gazdag kincseit.
Egész tenger kincs volt ez, mert száz husz
darab vonó ökör vonszolta a dusan megra-
kott társzekereket. Azonfelől az Ocskay pri-
békjeiből is levágtak négy hadnagyot és vagy
hatvan közlegényt vitéz Beleznay őrnagyék,
tizenötöt pedig rabul vittek a táborba a hóhér
kezei alá és lovat is nyertek, mintegy negy-
venet.

Elképzelhető, hogy miként kesereghetett
a kapzsi lelkű Ocskay, midőn éveken át ra-
bolt kincseinek az elvesztését meghallotta.
Annál inkább örültek a kuruczok.

Ez az eset negyednapra történt azután,
hogy pribék Ocskay László nemzetének és
urának, hitét szegve, árulója lőn.

Ocskayt a németek is selmának tartják.

Az Ocskay dicsőségének, mióta árulóvá
aljasodott, lehanyatlott a napja. Nemzete kiát-

kozta. Volt tisztársai boszut esküdtek ellene. Katonái megszöktek a zászlaja alól. A német is megvetette, lenézte, mert nem merészelt bizni a többszörös hitszegőben. Sem a becsvágását, sem a kapzsiságát nem jutalmazták. És az egykori híres hős, ki odaelő 10–12 ezer kuruczot is vezényelt, országoknak, hadseregeknek a réme volt, most már német tiszteknek alárendelve, alig háromszáz-négy száz rongyos kuruczczal csavargott az országban. Marha hajcsárnak fogták be. A kuruczok vagyonát prédáltatták vele. Vagy a megszaladt falusi nép hazaterelésére szalajtották.

Már a németek között is csak »selma« volt a neve. A kuruczok között pedig az a vakhir terjedt felőle, hogy »leszedték a fegyverét a németek és árestom alatt vitték Bécsbe az császárhoz.« És a kuruczok most már semmibe sem vették, csak a boszut akarták kielégíteni a gonosz fején.

Ezredét Bokross Pál volt alezredesének adományozta a fejedelem; a sztropkói fejedelmi uradalmát pedig a hű és a vitéz Babócsay brigadérosnak adományozta a fejedelem,

Igy veri az átok a hazaárulót. Még a czinkostársai között sincs annak becsülete. Selma annak a neve. Az elárult nemzet átka megfogta Ocskay Lászlót.

VII. FEJEZET.

Ocskayt a testvéröccse megkergeti.

Ocskay Lászlón kívül még másik Ocskay is szolgált a Rákóczi zászlaja alatt. Ez hűséges vitéz volt. A derék fiatal Ocskay Sándor huszártiszt. Ezredes. Némelyek szerint Ocskay Lászlónak a tulajdon öccse, mások szerint unokaöccse, a ki lelkéből megutálta az áruló Ocskay Lászlót; sőt nem szánta karddal is üzőbe venni.

Midőn ugyanis Pálffy bán seregével Érsek-Ujvár tájékán táborozott, parancsolta a bán az áruló Ocskay Lászlónak, hogy pribékjeivel és némely ráczokkal csapjon be az érsek-ujvári bástyák alá, riaszsa fel a kuruczokat, amit Ocskay meg is cselekedett; de vesztére sült el a merénylete, mert az ujvári kuruczok értesültek a tervről és felporozott pisztolylyal és éles karddal várták Ocskayt. A ki is midőn megérkezett, a remélt rajtaütés helyett maga vesztett rajta. Saját testvéröccse, a vitéz és hű Ocskay Sándor vezérelte ellene az ötszáz-

zad Bercsényi huszárt és a vitéz Rác Miska portyázó főhadnagy szabad csapatát.

Ocskay Lászlót, pribékjeivel együtt, véres fejjel verték vissza; »mert csak egy ebet (kutyát) sem tudtak nyerni, közölek pedig mind németjében, ráczában egyvelest felesen maradtak,« sőt »Ocskayt kevésben mult, hogy el nem fogták az kuruczok, csak annyiban, hogy az mely hadnagy már érdeste, — megesezt az ló alatta.«

Egész ennyire jutott az áruló Ocskay brigadéros, hogy már a tulajdon testvér öcsö is karddal üldözte.

Négy ujbári hires vitéz esküje.

Pálffy és Ocskay nem használták ki kelőleg az árulás gerjesztette általános megdöbbenést és rémületet; most pedig már verette a mellét a szájjas Ocskay, a kuruczok «első félelme bosszura tordult ellene, mert négy ujbári hires vitéz esküvel fogadta egymásnak, hogy nem pihennek meg addig, míg az áruló Ocskayt el nem fogják és a hóhér kezére nem adják, Beleznay János őrnagy, Bornemissza János főhadnagy, a ki Stahremberg Guidót is elfogta, Rác Miska szabad főhadnagy és Jávorka Adám szabad hadnagy

voltak ezek az ujbári hires négy vitézek.
Ezen vitézekről dalolták a kuruczok;

Kemény Beleznay, serény Jávorkával,
Ama Bornemissza, hires Rác Miskával
Esküsznek Ujbárban egymásnak kezére
Erős esküvással Ocskay vesztére:
Bátor vérontásom, történjék halálom:
Alnok árulónak bosszuját megállom?

Ugyis történt. Jávorka kötötte hurokba Ocskayt.

Ocskay postán Bécsbe utazik.

A szökődés, a kuruczok vagdosásai következtében már 500-ra lefogytak az Ocskay pribékjei; csakúgy lézengett a latraival fel s alá. Ekkor terjedt a hire, hogy Ocskayt Bécsbe vitték a németek. József császár akarta szemtől-szembe látni az egykori „villámot“ magának, seregeinek, örökös rémét.

Bizony már ekkor nagyon kormosan mutatkozott be a betegség előtt a «tüzfejedelmé», a ki Pozsonyból «postán Bécsbe utazott,» Pozsonyig a pribék czimbora Blaskovichtól vezérlett három százada és az Eszterházy József három labancz százada kísérték Ocskayt. Az Eszterházy fogdmegeinek a vén labancz Papes Adám alezredes paran-

csolt, itt érte ezt a Jézus Márja gárdát az a csufság, hogy míg a labanczpárti jámbor pozsonyi nép is szidta, pökdöste őket, így kiáltottak rájuk:

— Miért pártoltok el? Talán azt tudjátok, már megette Magyarországot a német? Megpróbálhatjátok; visszamennétek még, ha lehetne! Ez is, ki itt van siratja, — s titeket megbolondított az ördög!”

Három lovasnál több el nem mehetett.

A míg Ocskay Bécsben járt, a huszárok addig aláöntötték a forrót az Ocskay pribékjeinek.

Vajda András ezredes sok zászlóval, mintegy öt-hatszáz válogatott Bottyán huszárral indult a morvai portyázásra és becsapásra és midőn a Fehérhegyeken át kelt, a kurucz lelkű derék tótok már értesítették, hogy az Ocskay pribékjei Blaskovich alezredessel együtt ezen környékben mulatoznak, majd még inkább megbizonyosodott erről. Az Ocskay által elárult és eladott ezredből két katona szökött hozzá, az egyik épen a környékbeli szeniczai származású tót tizedes volt. Értelmes legény volt, és mint Bercsényi írta, noha tót szegény: mégis magyar az lélek henne. Ez a fiu ajánl-

kozott arra, hogy Vajda ezredest rávezeti a hitszegőkre, mert már rég boszuért kiált az égre ez a hitszegés.

A derék tót tizedes, a kit később Rákóczi fejedelem is udvarába rendelt és kegyével tüntetett ki, fényesen bevallotta, a mire ajánlkozott.

Blaskovics Papes Adámmal és a többi főtisztekkel Szokolczán dorbézolt, magára hagyta az ötszáz főnyi labanczát. Csak az apróbb tisztek közül maradt néhány a csapatnál, bizonyos Vas András főhadnagy vezénylete alatt. Már alkonyodott. Esti hat óra volt, midőn Vajda ezredes az Ocskay huszárokkal rábukkant az Ocskay félékre. Rajtát kurjantottak a kuruczok. Rettenetes rohamban gázoltak keresztül a holtra rémült labanczokon. Ketté szakították a pribék sereget. Beszorították a selmákat Unyin nevű faluba. Ekkor előbb a falut fogták körül, aztán beszánguldtak az utcái harczra. Mind lekonzolták, a kit előlútól találtak. Vas főhadnagyot, Benger Boldizsár zászlótartót, Krupics Jánost, Ocskay, kedves őrmesterét véresre szabdalva fogták el. A halálra vált pribékek pedig leugráltak a nyeregéből és hogy rongy életüket mentse, elbujkáltak a házpadlásra, szalmakazlakba, vermekbe — hová; de a magyar lelkű tótok, noha saját vérük, környékbeli rokonságuk

volt ez a sok Ocskay-féle nyúllá vált labancz, nem engedték menekülni a hazaárulókat. A rejtek helyeket megmutatták a kuruczoknak, sőt magok, kézen s hajon fogva huzzák le őket az padokrul, és kézre hozták :

— Zabi panye, zabi, précsoszom zosz-taly ! (Öld meg uram, öld meg ; mért lettek kutyákká !)

A kuruczok lekonzolták, vagy elfogták a faluba szorított Ocskay pribékeket »három lovasnál több el nem mehetette« közülök. Ezek vitték a veszedelem hírét a szomszéd falvakban táborozó Eszterházy felé a labanczoknak, a kik vágattak a pribékek mentésére, de csak vesztükbe rohantak, mert Vajda ezredes hirtelenében összeszedett Bottyán huszáraival rájuk rontott. Kemény tüzet adott a labancz, de Vajda ki sem engedte a pisztolyt löni, csak egyet ordított a huszárjanak :

— Na szablye ! Kardra !

Ezek közül a labanczok közül sem menekülhetett husznál több, a löbbit mind lekonzolták vagy elfogták a Bottyán huszárok, a kik nemcsak a pribéket pusztították el, de zsákmányt is dusan nyertek, csak mindjárt háti lóban néhány százat, hát még a sok fegyver, a szerelvények a foglyok . . .

Bizony, bizony emlékezetessé vált Ocskay Lászlónak a Bécsben udvarlása és Blas-

kovich uraméknak a Papes uramékkal Szokolczán folytatott dorbézolása, addig a kurucz lekonzolta a pribékeket . . . De még a Dunántulról is nagy győzelem hire érkezett. Béri Balogh Adám brigadéros tönkre verte Kölesdnél a dölyfös Heister seregét ; mintegy háromezer ráczot, néhány száz németet vagdaltak le a kuruczok ; aztán a fogoly, 24 zászló, ágyuk, néhány száz mállás szekér sem volt megvetendő zsákmány.

A trencsényi véres kölcsönt hamarosan visszafizették a labanczoknak a kuruczok.

Ocskaynak sehol sincs becsülete.

Még nem volt elég büntetés, hogy a kuruczok boszút esküdtek az áruló Ocskay ellen. Az sem volt elég, hogy a fehér-hegyi kurucz lelkü derék tótok, „az hegyen túl való tótság pökte őket,“ pedig saját atyafiai voltak a pribéknek, de még a németektől, a német tisztektől is a megvetést, az utálatot tapasztalták Ocskay és áruló tisztjei. Heisler nyíltan megróttá Pálffy, a miért oly jellemtelen embernek, a milyennek Ocskayt ösmerték, császári ezredesi rangot eszközölt ki. És annyira nem bíztak benne, hogy egy német hadsegéd mindig mellette volt és ügyeite a lépéseit. A

Ocskay brigadéros.

feleségét is Vöröskőben, mintegy kezesül tartották és oly nagyokat sülyedt az egykori rettegett, csodált «tüz fejedelme», hogy egyik német generális (Steinville? Hartleben?) magát Ocskayt meghuuczfutolta némely nap, és Pestvármegyeyt (Ocskay bitang őrnagyát) üstökön fogta, az asztalhoz verte. Azon generális az lábánál az földet megütvé, mondta Ocskaynak:

— Hunczfut, a talpam alatt vagy! . . .

Tehát még a németek között sem volt becsülete az árulónak. Háromszáz rongyos pribékre fogyott le az elárult ezrede is. Hozott ugyan Bécsből pénzt, de már pénzért sem akadt olyan csavargó, ki az Ocskay zászlaja alá esküdött volna. Már csak olyan becsületű volt ő kegyelme, mint az őszi beteg légy. Pedig abban bizakodott a latorok vezére, ha ott hagyja a kuruczokat, elárulja a kurucz zászlót, összeomlik a Rákóczi birodalma. Nem úgy történt, mert «a maga hamis hite verte meg őt, és a mely akasztófát régi bűneiért, istentelenségeért megérdemelt volt, — most már közelit ahhoz, s el sem kerül!»

A régi gyilkos.

Heister és Pálffy a kuruczok gyönyörű várát, Érsekujvárt zárták ostrom alá. Ebbe a

várba ugyan belevásott a németnek a foga, később szégyen szemre kullogott el onnét vert hadával Heister uram, a ki eleinte keményen fenekedett a várbeliekre. Dölyfös levelében még föladásra is kérte a várat, hanem a beteges testu, de Zrínyi lelkü Bertóthy brigadéros, várparancsnok, aprópénzzel fizetett a dölyfös németnek, azt üzente neki: «inkább ráül egy bombára s kilöveti magát a várból, mintsem hogy ezt föladjja.»

E vár ostrománál az áruló Ocskaynak nem sok szerep jutott. Kikérezkedett a Fejér hegyekbe hatszáz német-magyar lovassal, hogy régi hadi dicsőségének a színhelyéről kiveri az ostromtartó császáriakat is csapkodó kuruczokat. Ez azonban nem sikerült a vitéz urnak; sőt Ebeczky brigadéros Nyitránál majdnem Ocskayt csipte el, akit pribékjeivel együtt kintszorított és megvagdalt. Alig birta az írháját bevinni Nyitrába. Ocskay ezután Pálffyt is rávette, hogy próbáljanak közösen szerencsét. Üssék meg a nagy-tapolcsányi vagy merő kurucz tábort, a melynek a megütésére Pálffyban Ebergényi tábornokkal, Ocskay ezredessel és mintegy 500 német, labancz magyar récz és egyéb pribék lovassal indultak ki. A kurucz tábort harmadfélezedre becsülték és éjszaka indultak rájuk Nyitrából . . . De Bercsényi óvatosabb volt, már előző napon el-

rendelte a kurucz tábor tovább vonulását, csak Bokros Pál ezredes késlekedett még parancs ellenére, mintegy század magával heverészett a kényelmes kvártélyon. Őket aztán meg is lepte az ötezer labancz. Pálffy és Ocskay hajnalban törtek be a városba, vagy 40—50 kurucz huszár elmenekült; de Bokros Pál ezredes, mintegy ötvened magával foglyul esett. Az ezredes hősiiesen, kétségbeesetten védte a szabadságát, csak miután kétszer megsebesült, ekkor fegyverezték le.

A labanczok Nagy László nevű kurucz hadnagyot vágták le heted magával. Megjegyzendő, hogy e gyilkosságnak is Ocskay volt a mestere. Sajátkezűleg gyilkolta le e kuruczok nagy részét; de már akkor, a mikor azok fogva voltak. Ilyen gaz pribék volt Ocskay, leginkább szerette volna a többi foglyot is lekonzolni Bokros ezredessel együtt; mert Bokrost, a ki az ő régi ezredét kapta, személyesen gyűlölte, a többi kurucz huszárra pedig azért fenekedett, mert azok az ő régi kurucz huszárai voltak, a kik nem követték őt a gyalázatba, vagy már vissza szöktek tőle az árulás zászlaja alól.

Most hát az összes foglyokat fel akarta konzolni; a gaz árulóból így tört ki a megdühödött s régi gyilkos; de Pálffy kemény szavakkal tiltotta el minden további gyilkos-

lástól Ocskayt, a kurucz Bokros ezredest pedig megpirongatta a labancz fővezér:

— No, hiszen, kegyelmed is ehül vigyáztott magára!

Saját hazáját pusztítja a pribék ezredes.

Ujvár alól csakugyan szégyen szemre, csúfosan kellett elvonulnia a döllyfös Heisternek. Vagy 1200 németje beleharapott az ostrom alatt a sárga földbe, más 600 beteg, sebesülten feküdt és pusztult. De rendithetetlenül állott a bástyákon a kurucz-őrség, sőt a vakmerő Beleznay őrnagy éjszakánként 25—30 huszárral is bevágtatott a totyakos németek táborába, ott sokat levagdalt, de ilyenkor nagy volt a riadalom is a német között, nem nyughattak a kurucz portyázóktól. Egy ízben Vajda András ezredes, Ocskay Sándor alezredes és Beleznay őrnagy 800 válogatott huszárral törtek be az ostromló táborba, épp a melyik oldalon a labancz magyarok táboroztak Ebergényi tábornok és Ocskay László vezérlete alatt. Sokat levagdaltak közülök és ekkor a hű, vitéz Ocskay Sándor ismét szemközt került az áruló László bátyjával. Ez is éjszakai támadás volt. Sok labanczot, sok németet levagdaltak a fürge kuruczok . . . Utó-

végre is Heister uramnak, a fő-főtábornagynak csufosan kellett elvonulni Ujvár bástyái alól, melynek vitéz védői fényesen diadalmaskodtak.

Ekkor Heister tábornagy dühében az érsek-ujvári kudarcz miatt, a felső vármegyékre vetette erejét. Megfelelően foglalkoztatta Ocskayt is. A ráczokat és az Ocskayféle lovasokat száguldoztatta a tábora előtt: falvakat rabolni, égetni. »Saját hazáját kellett tehát pusztítani a lelkét, hitét eladott pribék ezredesnek. Hozzája méltó nemes feladat,« — mondja Thaly Kálmán mester.

Ocskaynak már ekkor szörnyen lefogyott a regimentje, másfélszáznál alig becsülték többre a katonáját. Mégis hetvenkedett a bánal együtt, hogy így fogják el majd Bercsényit, úgy fogják el majd Bercsényit; de Bercsényi megvetőleg csúfolódott velök, úgymond:

— Hallom, Pálffy mondja: felkeres, és Ocskay nyelvel, hogy ő fog el engem. Eltárad Pálffy, ha sokat üz; Ocskay kutya, — engem nem mar!

Nem is marta meg Ocskay Bercsényit, sőt kis hiján mult, hogy magát Ocskayt nem fogták el Korponánál a jász-huszárok. A pribékeket, ráczjait jól megvagdalták, maga pedig úgy elszaladt, hogy még a kalpagját is elhul-

lajtotta. . . Ezuttal harmadizben forgott Ocskay abban a veszedelemben, hogy a kuruczok majd elfogták.

De cselekedett Ocskay ezenközben oly gazságot is, a mi miatt még a vad, rabló ráczok is rátámadtak. A ráczok egy kurucz huszárt fogtak el. A ráczok megkimélték a kurucz vitéz életét, midőn azonban Ocskay meglátta, megösmerte egyik régi kurucz katonáját és ekkor a hadijogok értelmében kegyelmet nyert rabot, a ráczok kezében föbe lötte. . . E miatt támadtak Ocskayra a ráczok. Tehát még a vadráczban is több becsület volt, mint Ocskayban, a kinek külömben a rablást, a gyilkolást illetőleg méltó fővezére volt a durva Heister, a kit azonban Bercsényi és az időközben megjavult egészségű öreg Bottyán oly mőresre tanítottak, hogy a durva, kegyetlen osztrák fővezér, tél közeledvén, örült, hogy épen vihette az irháját a bécsi téli kvártélyába.

Azonban az árvá magyar népnek sok helyt nem volt kvártély. Felperzselt a német. . .

Ebből az időből megemlíthető még, hogy a pribék Ocskay egy szabadjára bocsátott kurucz vitéztől többeknek üzent a kurucz táborba. Bercsényinek azt izente, hogy azért lett labanczczá, »mérthogy ő neki is oly bő-

ven, mint másoknak, nem adtanak köztünk jószágot.«

Nagy igazán mondja Thaly:

— Ocskayhoz méltó mentség!

Ocskay Sándor öccsét és Elek Zsigmond őrnagyot, egykori kedvenczét, pedig arra biztatta, hogy csapjanak fel ők is labancznak. De a két derék megvetette a gaz ajánlatot, az volt reá a válaszuk, hogy a hol az Ocskay pribékjeit karddal érték, még keményebben vagdalták a latrokat . . .

VIII. FEJEZET.

Ocskay a szerződés ellenére rabol.

Pálffy gróf vitéz védelem után foglalta vissza a kuruczoktól családi várát, Bajmócz várát. Éjszaka lecsapoltatta a sánczárók vizét, és midőn másnap a várkatonák látták a kiszáradt árkot, kétségbeestek és követelték a vitéz védelem után a vár feladását. Marsinszky őrnagy, várparancsnok, ezt előbb megtagadta; de ekkor erőszakosan kényszerítették a katonák a vár föladására. Marsinszky a fegyveresen való szabad elvonulást kötötte ki. Ezt a bán meg is adta. Kocsit rendelt Marsinszky és felesége alá utlevéllel és podgyással engedte el őket, — de ime a galád Ocskay mivel mocskolta be újabban is a lator becsületét? Felcsapott zsvány vezérnek, pedig Pálffy bán éppen Bajmócz alatt akasztotta a nyakába a császár által adományozott arany lánczot, a lovagi jelvényt . . . Ocskay iziben föl is szentelte azt, bebizonyította, hogy a császár aranylánczára nemcsak a hazaáruló, az utonálló zsvány is érdemes.

Ugyanis régi haragosát, a vitéz Marsinszky őrnagyot lesbe küldött pribék huszáraival, a szerződés ellenére megtámadtatta és mindenéből kiraboltatta. A kifosztott szegény őrnagy, ingben, lábravalóval, földetlen fővel, mezitláb fordult vissza Bajmócra és ott a várkapu előtt tiltakozott a Pálffy által adott hitlevél ilyen rut megszegése ellen. De hiába kérezkodott a császári tábornagy színe elé, oda nem engedték be; még a császár tisztjei is az aranylánczos rablóvezér, Ocskay pártjára állottak és a kifosztott vitéz főtisztet német katonákkal kísértették el a vár alól . . .

Ebből is látható, hogy ez a két gazember, Pálffy és Ocskay méltók voltak egymáshoz. Mind a kettőnél csiri-biri dolog volt a hitszegés, az eskütörés, az árulás.

Egyébként a végleg elaljasult Ocskay már nyakig sülyedt az erkölcsi mocsárba. Írott levelei maradtak fent, melyekben vakmerő hazugságokkal kábitgatta és csábítgatta a kurucz várak kapitányait az árulásra és várfeladásra, de verte is az Isten ezt a bitangot. «Katonái közül alig maradt meg valamely, — mind visszaszöktek a kuruczokhoz.»

Nem minden kurucz Ocskay-fajta.

Winkler, Czelder Orbán, a két vitéz hajdu ezredesek bizonyították be, hogy nem minden kurucz Ocskay-fajta. Őket is akarták fenyegetéssel, ígéretekkel, arannyal a szent ügytől eltántorítani, de a csábítás megtört a jellemőkön, a hazaszeretetükön.

Az Ocskayak, a Thurócziak, a Pongrácz Gáspárok csahos áruló bandájával szemben aranytisztán ragyogva sorakoznak a Bottyánok, Eszterházy Antalok, Ebeczkyek, Berthóty Istvánok, Winklerek, Czelder Orbánok, bérci Balogh Ádámok, Beleznaiak . . .

Ámde ütött az áruló végórája is. Már közeledett az 1710-dik esztendő is, a melynek az első virradását csak néhány nappal élte túl a mi fekete lelkű hősünk.

Ocskay, mint farsangi látványosság.

Ocskay Lászlót Thuróczy áruló kurucz ezredes czimborájával Bécsbe parancsolta József császár. Még előbb azonban a császár ur arany lánczos lovagja ismét egy orgyilkosságra vetemedett. Szörényi Ferencz kurucz kapitány fogolyként került elébe s midőn őt Ocskay meglátta, menten felösmerte régi vitéz kurucz

hadnagyát, a ki ellen annyira földühödött, hogy pisztolyából agyonlőtte az összekötözött, védtelen hadifoglyot . . .

Ez a zsvany, rablógyilkos, a császár nagy aranyérmes kiváló ezredese ezután vonult fel Bécsbe, ahol is, mint „farsangi látványosságot“ bámulták a németek, a kiknek a tubákos orru fejtől, az ugynevezett császártól huszezer rhénes forintról szóló utalványt pumpolt ki ez a szájas betyár és azt a császári főpénztárnokkal ki is fizettette oly czímen, hogy majd a császárnak huszárokat vásárol ezen a vérdíjon.

Ez ugyan csak hazug szó maradt . . . De az igaz, hogy még a kezét is megcsókolta Ocskaynak az a vendégfogadás, a hol szállva volt; mert naponta 2—300 kíváncsi vendég is sereglott és költekezett a vendégfogadóban, csak hogy a legérdekesebb farsangi látványosságot, — „Rákóczi kihamvadt villámát“ láthassák.“

Ocskay Sándor és Ocskay László.

Ocskay Sándor, a László testvér-öccse volt az, a ki Bercsényi Miklóshoz levelet írt.

«Ez iránt is kérem alázatosan Excellenciádat, hogy sokan megismervén magok vét-

köket, Eszterházy József és Ocskay László hadából — az kik azelőtt más regimentekben itt köztünk voltak, — ide a regimentben (Géczy Gábor huszárezrede) jönnek, itt lévén nagyobb kedvök szolgálni: azokat ne köllessék kit-kit maga (rég) regimentibe visszaadunk Exciád grátiája járuljon ez iránt is hozzánk, — gyűjünk egy kompániát labanczszámból együtt katonaságból . . . » Tehát — ugymond Thaly — az Ocskay Lászlót odahagyott szökevényekből ennek saját testvére alakita egy külön századot a Bercsényi—Géczy-féle híres huszárezredben és Ocskay ismét odáig jutta, hogy a pénzzel, erőszakkal toborzott ezredéből tisztek, közvitézek a kuruczokhoz szöktek. Alig marada ismét kétszázad magával, mert annak is hire terjedt, hogy az Ocskay labancz regimentet a Rajna-melletti hadakhoz fogják kiharancsolni.

Ocskaynak már zászlótartója sincsen elég.

Ocskay László már ezt a szégyent is megérte. Négy zászlaját Árva várában tette le, mert nem volt elég embere. Igen bánta a hitszegését, a maga katonáitól félt, hogy el ne vigyék a kuruczok közé. A saját katonái így

beszéltek egymás közt, ha a kuruczok oda-jönnének: «magok segítenének a németeket verni.»

Ocskaynak egy-egy századában alig volt már ötven embere. Ennyire szétzüllött az árulónak egykori híres ezrede, pribékeknek némely részét is erőszakkal fogdos-tatta össze.

Ocskay fölverte Füleket.

Pribék Ocskay Lászlónak a császár se-regében nem volt dicsősége. Inkább rablásra, pusztításra, védtelen honfitársainak a sanyar-gatására használták fel. Másfél évi labancz-kodása alatt nem cselekedett semmi jeles haditényt. A hajdani gyujtogató tatárokkal aljasodott egy sorba a híres vitéz. Füleket is fölverte. Még a szegény francziskánusoknak sem engedett a hős Ocskay. . . . Ilyen kor-mos kézzel, rabló szatyorral vitézkedett Ocs-kay László császári ezredes a saját hazá-jában.

Hanem a Vajda László huszárai ismét elragadták Ocskaynak tartalék pribék száza-dát. Kit levágtak a pribékek, kit rabul hur-czoltak Ujvárba a tisztjeikkel együtt. Rabul

vitték Ocskay régi bizodalmas czimboráját, Kovács Marczli századost is a Ritschán tá-bornok fiával együtt

Ocskay kifecsegi a császáriak terveit.

Egy Wedekindt nevű császári kapitány szökött át a kuruczokhoz. Ez a kapitány sok nevezetes hírrel szolgált Bercsényinek az éj-szaknyugat-magyarországi császári hadak ere-jéről; sőt Ocskay fecsegése következtében egy nevezetes tervét is leleplezte Heisternek. Ocskay ugyanis szokása szerint, hogy mi-csoda nagy bizalmasa Pálffynak, kifecsegte, miszerint Pálffynak levelet irt Heister, tudat-ván, hogy nyolczezer főnyi, leginkább rácz-sereggel a Szepességbe tör be . . .

Bercsényi nagy hasznát vette az Ocs-kay fecsegésének, idejekorán biztosította Lő-csét, Kézsmárkot, Szepesvárat . . . A jel-lemtelen Ocskay tehát nem kimélte még a keresztapjának, Pálffy bánnak a titkait sem. Mióta ugyanis Ocskay a Pálffy csábítására hitét szegte, a kuruczok a Pálffy uram ke-resztfiának is nevezték az árulót.

Öreg Bottyán és Berthóty István halála.

Két hű vitézt, két kiváló kuruczvezért temetett el a haldokló 1709-dik esztendő. «Az szegény Bottyán vak sógor béhunyta az másik szemét is. Isten irgalmazzon neki. . .»

A kuruczság győzhetetlen, katonák és a nemzet előtt legkedvesebb, a császáriaktól méltán rettegett vezérét vesztette el az öreg vezérben, a kit az ellenség fegyvere sobasem győzött le, most legyőzte az iszonyatos döghalál, a mely a következő 1710-dik évben fő megbuktatója volt a nemzeti mozgalomnak.

Az öreg Bottyán utolsó perczéig buzgólkodott a szent szabadság ügye mellett. Előbb az Alföldön verte szét a ráczokat, majd a dunántuli kuruczokba öntött megjelenésével hátor bizalmat, sőt még halála napján sem nyughatott ez az önzetlen nagy hazafi. Hirét vette, hogy Hatvanban árulást szitanak némely príbékek. A halálos ágyából hintójába vitette magát, Hatvanba hajtattott, kemény vizsgálatot tartott, a főczinkosokat vasba verve küldötte Eger várába. Széttiporta az árulást. . . Este 8 óra tájban pedig béhunyta az másik szemét is az (félszemű) szegény Bottyán vak sógor. Isten irgalmazzon neki. Nemzete jó szolgáját vesztette ő kegyelmében és te magyarárom, ha az öreg apó nevét hallod, meg-

érdemli, hogy fohászkojjál nemes, nagy emlékéért az Istenhez; mert ritkán teremtett még ilyen hű magyart, a milyen az öreg Bottyán ur volt.

Az apónkívül a Rákóczi-kornak még egy másik kiváló katonája halálozott el ezen szomorú esztendőben. A hűséges és vaserélyű Berthóty István brigadéros, Ujvárnak hős parancsnoka és védelmezője. «Fulladásban holt meg», alig hat hétre, hogy „Bottyán apó lehunyta a másik szemét is.

Érsek-Ujvárárt hadinéppel, hadiszerekkel, élelemmel gazdagon telve hagyta maga után. Még megérte a derék Balogh István huszár brigadéros csásposi győzelmét, a hol is Baloghék a császári seregben legvitézebbnek tartott, válogatott vitéz Szavojai Jenő-féle dragonyosokból vagdaltak le kétszázon felül, a mellett a megterhelt társzekereket is togyaték nélkül hajtották be a vár piaczára a vitéz kurucz huszárok.

Hirek Ocskay elfogatásáról.

Heister és a kuruczok állandóan viaskodtak az éjszaknyugati megyékben. Szécsényt is elfoglalta Heister, majd ostrom alá vette a vitéz Czelder Orbán által védelt Lőcse városát is, de bizony annak a falai alól csúfos kudarczczal kellett távoznia. Minden támadását visszaverték a lelkes vitéz védők. Nem is annyira a német, mint inkább a pestis volt ezen esztendőben a kurucz hadaknak legnagyobb veszedelme. Mindezeknek daczára a havas deczember a seregeknek is meghozta a várván-várt téli pihenőt. Ocskay ekkor a német tábornok engedelmével távozott a téli kvártélyból. Pozsonyba kászalódott pénzért, az ezrede új mundérjáért és készülődött néhány hétre Nyitrába és a családja látogatására, fekvő birtokai megtekintésére.

Két bizodalmas pribék társa és barátja, Trencsényi István őrnagy és Szeredy Pál hadnagy kísérték, a mintegy ötven főre tehető testőrszázadával. Ez 1709-ben, deczember havában történt, Ocskay nagy gyorsan igyekezett Vág-Ujhely városába, hol nejével, gyermekeivel találkozott.

Már ekkor hire terjedt, hogy Ocskay Lászlót elfogták. Egy galgóczi zsidó beszéde után a labanczok úgy rebesgették, hogy a kuruczok kezére került Ocskay, ellenben a

kuruczok meg azt mende-mondázták, hogy »Ocskay Lászlót a császár fogatta el« és »Pálffy János Ocskayval együtt Bécsben árestom volnának.«

Egyik hír sem volt igaz; de a halálos bosszu angyala már ott lebegtette szárnyát az áruló feje fölött.

IX. FEJEZET.

Az Ocskay karácsonya.

Vad karácsony volt az Ocskay karácsonya. Vág-Ujhelyen, a családi körben majd megölte az unalom. Azért a pribékjeivel, a dorbézoló czimboráival kilátránkodott az órányi távol-ságra fekvő Ocskói várkastélyába, és hol itt, hol a szomszéd Verbón, a jótéle Révay urakkal dorbézolta át a szent ünnepi napokat. Biztonságban érezte magát. Kurucz nem portyázott ezen a tájon. Minden irányban császári őrségek, várak biztos vonala nyugtatta Ocskayt a netalánvaló meglepetés ellen.

Az Ocskay László részeg pribékjei karácsony éjszakáján is lövöldöztek. Így ünnepelték a szent ünnepet. Pedig a szű perczegtette már a mestergerendát és ripegtek-ropogtak a butorok. Nem ügyeltek e jelekre a dőzsölő pribékek, nedig a babonások szerint a halál angyala környékezi az olyan házat, a hol ily jeledások történnek.

Kicsoda volt Jávorka Ádám?

Az Ocskay szülőföldjén született Jávorka Ádám is. Igen fürge, vitéz, kalandos főhadnagy

volt Jávorka Ádám. Szolgált Ocskay alatt is mint hadnagy. Akkor még nem adta el az üdvösségét Ocskay, utóbb a Bercséuyi huszár-ezredében jeleskedett, mint tisztt. Noha fiatal volt, oly kitűnő főtiszték is megbecsülték és barátkoztak vele, mint a hős Beleznay János őrnagy ur.

Diákos ember volt Jávorka Ádám. Iskolákat is végzett. Thaly Kálmán ilyen szépen jellemzi: igen jellemes, emberséges, józanéletű és vallásos ember volt; a mellett természetere deli, szálás, erős, szellemére pedig merész, de eszélyes, hidegvérű, leleményes elméjű, s fölöttéb kemény katona Jávorka Ádám . . .

Ennek a jellemes, fiatal katouának nevezetes szerep jutott Ocskay László sötét élet-történetében; mert a sors Jávorka Ádám főhadnagyot rendelte ki Ocskay László büntető osztorául. Jávorka Ádám volt az a vitéz, a ki bírái kezére adta az ördögi lelkű brigadérost.

Milyen madarat akart o Jávorka?

Hiába állították ki a császáriak az istrá-
zsákat. Hiába telepedtek meg némelyik vár-
megyébe. A kuruczok kémjei ki s be jártak
közöttük. A földnépe volt a kuruczsnak a
leghűségesebb kémje. Ime azt is megtudták
az érsekújvári kuruczok, hogy Ocskay ocskói
várkastélyában tivornyázik . . . Ezt tudva vil-
lant meg a merész gondolat Jávorka főhad-
nagy lelkében és mivel máskor is szokása
volt a portyázás, néhány vitéz huszárjával a
kint való portyázásra engedelmet kért a vár-
parancsnoktól. Jávorka Adám harmincz vitéz
huszárral, 1709-ben, december hónap 29-én
lovagolt ki a várból. A bajtársai sok szeren-
csét kívántak a kalandos vitéznek.

Szluha Ferencz újvári praefectus és fő-
hadi pénztáros még ablakot is nyitott az ősmert
vakmerő kalandosra és tudakolta:

— Hová igyekezik kegyelmed Jávorka?

— Madarat fogni, uram! Jávorka mindig
kész volt a tréfálkozásra. Uj esztendőre egy
ritka madárral: Ocskay Lászlóval akarok ked-
veskedni az újváriaknak . . .

Már erre Szluha is elnevette magát és
igy tromfolt vissza a vakmerő hadnagynak:

— No, ha azt a derék madarat meg-
fogja Kegyelmed, jó egy néhány aranyat adok!

Jávorka koldús ruhába öltözik.

Jávorka Adám az ősmert vidéken egész
észrevétlenül kalauzolta keresztül a császári
őrségek között a huszárait, bizonyosan a va-
dak által vert erdei és mezei ösvényeken ha-
ladtak és meglopták az éjszakától is az édes
álmot. De hiába törekedtek, gyötrődtek már
december 31-ikén Ocskó körül leselkedett
Jávorka és itt a kurucz érzésű parasztoktól
megtudta, hogy Verbó városában, a Révay
urak kastélyában duhajkodik Ocskay.

Ekkor a vakmerő vitéz főhadnagy kol-
dus ruhába öltözött. Huszárait az erdőbe rej-
tette és maga 1710-ben, január első napján
átballagott Verbóra, sőt bemerészkedett még
a Révay urak palotájába is, ahol Ocskayék
éjt-nappalt egybefogva tivornyáztak a legna-
gyobb fajtalanságokat üzve . . . Jávorka még
a mulatozók közé is besomfordált és Ocskay-
tól is koldult alamizsnát. De a mámoros Ocs-
kay nem ősmerte fel a rongyos koldusban a
tüzes szemű fiatal kuruczot, egykori hadna-
gyát, a ki bántatlanul távozott a bünbarlang-
ból; már ekkor tudta, hogy csak a déli la-
koma után lovagol haza a mámoros pribék
vezér a pribékjeivel. Jávorka azután ehhez ké-
pest rendelkezett. Fölkereste az erdőben a
huszárjait. Ledobta magáról a koldusrongyokat.

Ismét felöltözék a daliás kurucz hadnagynak. Farkasbőr takarta a széles vállát. A sastollán végig-végig rezdült az északi szél.

Ocskó közelébe lovagoltak a kurucz huszárok. Jávorka a bokros dombok megett, a zuzmarás ligetekbe bérkekbe, állította ki a lesekét. A kezét a kardmarkolaton nyugtatva várták, lesték a huszárok a «madarat», Ocskayt . . .

Hogy szokott mulatni Ocskay?

Vitéz Jávorka Adám koldus ruhában azt is kitapasztalta Verbón és Révay urak példájában, hogyan szokott mulatni Ocskay.

Bizony nem császári ezredeshez illőleg, hanem mint a haramiavezér. Pribékjeivel a a község lányait hurczoltatta a kastélyba, nemcsak maga tánczolt, paráználkodott, fajtalanzkodott a szegény áldozatokkal, hanem a rézség, megvadult katonáit is rájuk uszította.

Harsogott a zene. Patakszott a bor. Kurjongattak a pribékek. Ocskay duhajkodott a legvadabbul, mint a ki a vesztét érzi A legszebb lányokat ő erőszakolta irgalmatlanul. A kétségbeesett, a megfertőzött hajadonok, fiatal asszonyok jajsikoltása kihallatszott még a vastag falak közül is. Sikoltoztak. Ocskay és az Ocskay pribék hada nem ösmerte az irgalmat . . . Karácsonytól ujesztendőig éjszaka, mint nappal így fajtalanzkodott, így dözsölt Ocskay; mert így szokott Ocskay László mulatni . . . Karácsony éjszakáján még a karabélyát, pisztolyát is kilövöldözte Ocskay. A vad mulatozásban is megtölteni, elfelejtette pedig nagy veszedelme származott abból.

Itt a kurucz.

Már alkonyodott, midőn Ocskay a verbói vad tivornyából haza indult a szomszéd Ocskába. Trencsényi István őrnagy, Szeredy Pál hadnagy kedves tisztjei és ötven lovas pribéke kísérték, de még most is félrészeg volt a martalócz csapat. Kurjongattak és Jávorka főhadnagy Ocskayval együtt elengedte a rejtek helye előtt a pribékeket. Ocskay betöretlen fiatal paripán begyeskedett.

De a torkán akadt a pribéknek a kurjongatás, a szilaj nóta, a mikor Jávorka a lesből előugratott és kiáltására a huszárjai is előugratnak.

Halálra rémült a sok pribék. És halál-ijedten ordították:

— Itt a kurucz!

Megösmerték a rettenetes ujbári kurucz huszárokat. Igyekezett mind menteni az élet, de nem a fegyverében bizva, hanem a futásban keresve az üdvözülést.

Legelőbb az Ocskay két kedves tisztje nyargalt el. Jó lovuknak köszönhatték, hogy megmenekültek; mert mintegy huszonöt-harmincz pribéket mindjárt ott a les helyen lekonzoltak a Jávorka kemény vitézei. Szerencsés volt az a pribék, a melyik sebhely nélkül menekült; mert még maga a híres Ocskay László

is sarkantyuba kapta a lovát és vele is megeseett az a szégyen, hogy megszaladt egy fiatal kurucz hadnagy előtt; noha egykor oly vitéz volt, még a győzhetetlen hirű Bottyán Jánossal is ki mert állani.

Most pedig egy fiatal kurucz hadnagy elől szökött meg a híres Ocskay és talán, ha a lova nem oly tanulatlan, közeli kastélyát ej is éri, meg is menekül. . . De így mennél inkább sarkantyuzta a paripáját, a tanulatlan ló annál inkább megbokrosodott és Jávorka hadnagy utólérte.

Éppen a kastélykert alatti mezőn csaptak össze. Bezzeg jó lett volna most a töltött pisztoly; de hát a karabélyt, a két pisztolyt még a Karácsony éjszakai vad mulatságon kilőtte Ocskay; így a töltetlen fegyverrel hiába fenyegette Jávorkát, hisz Jávorka a töltött fegyvertől sem szokott soha megijedni.

Jávorkánál volt ugyan töltött fegyver, de nem lőtt Ocskayra. Élve akarta elfogni Ocskayt. Azért az áruló mellé ugratott és kardjával keresztülvágott az áruló fején. Ocskay karabélyával fődözte a csapást és így a kardvas koponyája helyett az orrát, az arczát vágta ketté. Véibe borult az arca. Még a kezére is kapott egy újabb vágást, majd az egyik kurucz huszár a csákányával ütötte fejbe. Ekkor bukott le a nveregből. Jávorka két lová-

szával együtt fogta el és a véres Ocskayt felkötötték a lóra, miután hamarosan a véres arczát, kezét is bekötötték.

Aztán sebes vágtatva indult a kis kurucz csapat Ujvár felé. Jávorka három futárt is küldött előre a várba jelenteni, hogy viszik már Ocskay Lászlót; de az Ocskay egyik elfogott lovászát meg Vág-Ujhelybe; Ocskaynéhoz küldötte, hogy adja hírül az asszonynak férje rabságát, hátha tehát valamit a rab érdekében.

Ocskay csábítgatja Jávorkáékat.

Miközben Ujvár felé lovagoltak, a gaz Ocskay Jávorkát és a katonáit is meg akarta tántorítani. Hitszegésre csábította őket, hogy ha szabadságát visszaadják, labanczoknak csapnak, ekkor urrá teszi őket. Duskálhatnak az aranyban. Még császári tiszteknek is megtéti őket. . . De midőn látta, hogy fényes ígéretével nem vesztegetheti meg a becsületes, a hű Jávorkát, ekkor esküdözött, hogy százszor is megbánta már a labanczságát. Most már éppen vissza is akart térni a Rátoczi hűségére, csak az ezrede fizetését és a mundér szállitmányt akarta még a császáriaktól átvenni és elhozni. . .

Jávorka megfelle a gaz hazudozásokat; csak Ujváron jelentette, hogy Ocskay miként csábítgatta az árulásra és miként akarta megvesztegetni őket.

Régi kurucz nóta az Ocskay elfogatásáról

A kuruczok még versbe is szedték az Ocskay elfogatását. A tárogató zengő danája mellett dalolgatták ezt a dalt a nyalka kuruczok.

„Jávorka pediglen paraszti ruhában. —
Egynéhány vitézzel csak bétör házában.
„Héj Ocskay László! a nagy dobzódástúl
Kelj föl immár, — érted eljöttünk Újvárból?...
Vérünk árulója, most add meg magodat!“
— Fülkele Ocskay: de fegyvort ragadott . . .
Kiverik kezébül, s úgy homlokon vágják —
Vér elborította mind a két orcáját,
Viszik már, viszik már kötve paripára
Nyargalton-nyargalvást viszik már Újvárba.“

A kuruczok agyonakarják verni Ocskayt.

Jávorka kis csapatával január 2-dik napján, délután 2 órakor kísérté be Újvárba a fogoly Ocskayt. 1708 ban még mint hős brigadérost tisztelegve ünnepelte e várban a katonaság. Most pedig a hogy hire futott a várban: »itt hozzák, itt hozzák az Ocskay Lászlót!« a vár összes katonasága az utcákra, a piacra rohant. Hajduk, gránátosok, pattantyusok, huszárok, dragonyosok szitkozódva, zugva tódultak az átkozott áruló felé. Agyon akarták kövezni a »pribék« Ocskayt. egész megvadulva orditozták a katonák:

— Karóba! kerékbe! akasztófára vele! . . .

A diadalmas Jávorka Ádam kis lovas csapatával alig menthette meg az agyonkövezéstől a vitézektől gyűlölködő, átkozott, szidott mocskolt »pribék« Ocskayt, a kit a várparancsnoki épületbe kísért a katonák ujongása és fenyegető orditozása közt.

Isten hozott, császármadár!

Csajáthy várparancsnok épp nagy ünnepi lakomát tartott ekkor. Ugyanazt az Ebeczky István vitéz brigadéroszt és bejövetelét ünnepelték az újvári bajtársak, amely brigadérossal Ocskay kurucz vezér korában mindig versengett. A fényes lakomán a várórség tisztikarának színe-java részt vett. Ott voltak: Balogh István brigadéros, báró Limprecht ezredes, Pottenstein tüzérparancsnok, a törzstisztek Beleznay János és Ocskay Sándor uraimékkal együtt.

A nagy zugásra az ablakhoz siettek az urak. Mindnyájan örvendeztek: midőn meglátták a derék Jávorkát a megkötözött kezű, bekötözött fejű pribékvezérrel, csak a fiatal Ocskay Sándor szomorodott el, hisz neki mégis véreből való vér volt ez a gonosz.

Jávorka kísérte fel a palotába, ottan is a nagy ebédes házba Ocskayt. Jávorka tisztelt a várparancsnok előtt és bemutatatta a fogoly Ocskayt.

Csajághy csufolkodva köszöntötte Ocskayt.

— Isten hozott, császármadár! rég kívántam már látni egy ilyen császár madarát!

Mintha csak tört szurtak volna a kevély

Ocskaynak a szívébe, oly zokon esett lelkének ez a szó; sőt még méltatlankodott is.

— Mit gunyolódik kigyelmed? Jobb bizony, ha borbélyt hivat, a ki sebeimet bekötözze és meggyógyítsa!

Epés ember volt Csajághy. Ocskayval még a korábbi időkből gyűlölködtek ők; hát kitört belőle az indulat és így förmedt Ocskayra:

— Majd hivatok én néked olyan borbélyt, a ki úgy meggyógyít, — semmid sem fáj többé! . . .

Ocskay most már nyíltan láthatta a sorát, hogy ilyen szavak után mi végeztetik reá.

Vitéz Jávorka Adámnak szives-örömet fizette ki ezért »az madárért« Szuha főhadbiztos uram a tréfából ígért pénzt. Száz kemény tallért fizetett a »császármadárért« Jávorka főhadnagy uramnak, a kit még Rákóczi fejedelem is különösen kitüntetett. Századosi rangra emelte és a vitézségi érdemrenddel is feldiszipette ezt a derék vitézt.

X. FEJEZET.

Ocskay a birái előtt.

AZ új esztendő második napján már a birái előtt állott a pribék Ocskay. Hazudozásaival, tagadásokkal, a császárnak fogadott hite újabb megszegésével ügykezett tudván levő bűneit és árulását enyhíteni, rongy életét megmenteni.

Teljesen meglőrt, még a férfit jellemző bátorságát is elveszítette ez az áruló. Hamisan esküdözött. Újabb hitszegés árán próbálta életét kikoldulni. Annyira vetemedett, hogy nyilván, mindenek hallatára megtagadta hódolati köteleességét József császárhoz, és sok nagy esküvéssel, átokkal megint önként hűséget fogadott Rákóczi fejedelemnek s a szövetségelt magyar haza rendjeinek.

Orczátlanul hazudozott és esküdözött, hogy ha őt Jávorka el nem fogja, akkor maga érzését követve is visszajött volna a kurucz zászló alá.

Azonban a hadbirák kettétörték a pálczát feje fölött. A halálsárga, teljesen lealjasodott, még a férfias bátorságából és szilárdságából is kivetkőzött, a kegyelemért térden

csuszkáló Ocskaynak a börtönébe hangzott a felzendült újvári hadi nép zugása, viharos kiáltóása :

— Adjátok ki az áruló Ocskayt! Elevenen kell karóba huzni! Kerékbe kell törni! Vashorogra kell akasztani! Hadd pusztuljon a kinok kinjával el! Adjátok ki az áruló Ocskayt! Majd elbánunk mi ő kelmével! . . .

Igy kiáltozott a kardját, puskáját csörgető hadi nép, mely leginkább szerette volna darabokra vagdalni Ocskayt. És a daliás Ocskay verejtékezve hallgatta ezt a rémletes zugást . . .

Csajághy várparancsnok mondotta ki a hadbiróság ítéletét a bűnös Ocskay előtt. Halálítélet volt ez. Így hangzott :

— Ocskay László, mint urának, hazájának, nemzetének és a confoederatiónak árulója, sokszoros hitszegő és nyilvános pártoló, e napnál világosabban megbizonyosodott iszonyu bűneiért, önnönmagának méltó büntetésére s másoknak rettentő példájára, — elevenen való karóbahúztatás által végrehajtandó halálra kárhoztatik.

Ocskay László kétségbeesve, siránkozva esküdözött, kurcsorgott a kegyelemért. Pedig mig virágjában volt, nem ösmerte soha az irgalomszót. Most pedig e gyalázatos, kínos halál előtt abba vetette reménységét és vélte,

hogy mégis kegyelmeznek neki, ha felszóval hűséget esküdözök. Így esküdözött:

— Én már ismét a Rákóczi és az ország hive vagyok! Nem a császáré. Csak még most kegyelmezzetek! Nem oly ellenséges leszek a császárnak, mint annak előtte voltam, hanem tiszterte nagyobb; kinek is ártalmára nem kis dolgokat fogok elkövetni s egyszersmind nevezetes módokat mutatok ellene . . .

Mindhiába volt az újabb hitszegése, az újabb fogadkozásai. Pribék Ocskay végőrája ütött . . . Mindamellet a karóba huzatás gyálázatos és gyötrelmes halálától megmenekedett. Csajághy brigadéros, ujbári főparancsnok, a vitéz és hű Ocskay Sándor kérésére és iránta való tekintetből, enyhítette a halálbüntetés módját. Pallos által való halált rendelt a pusztítására.

Ocskay Sándor még térdre is borult a főparancsnok előtt, míg ezt az utolsó kegyelmet kieszközölte. Ocskay László sirva köszönte édes vérének a jóságát és a hű vitéz zokogva ölekezett össze az árulóval, midőn László testvért a siralomházból a piacon felállított vérpadhoz kísérték a báró Limprecht János ezredes uram töltött puskás, fölszegzett szuronyos gránátérosai. Szükség volt erre a töltött puskára és szuronyokra, mert más-

ként szízekre szaggatták volna az áruló Ocskayt a feldühödt vitézlő rendek.

Az utolsó séta a vérpadig.

Megfújták a trombitások a gránátosoknak az indulót. Ocskay László zokogva bucsuzott el az iszonyu órában is hűséges rokonától, a kurucz Ocskay Sándortól. A fekete posztóval bevont dobót tompa hangon pörgette a dobos.

A kíséző gránátosok szuronyos fegyverrel oltalmazták az áruló Ocskayt az Ocskay látásán őrvjögő katonák ellen, a kik magok akarták az áruló fölött a verítéletet végrehajtani . . .

Iszonyu volt ez az utolsó séta a vérpadig. A gránátérosok úgy erőszakoltak ki minden lépést előre. A halálsárga Ocskayt két francziskánus barát támogatta. Bármerre tekintett, sehol sem látott egy vigasztaló, résztvevő irgalmas arcot dühtől őrvjögő katonák ezrei között, valamennyi átkozta, valamennyi vére kiontását követelte . . . Így foglalta versbe ezt a megdöbbentő jelenetet az egykoru kurucz poéta:

„Mikor rézdobokat megüttek a vártán,
Mikoron a sipot megfújták a bástyán:
Akkor az piarezon álltak mind fegyverben, —
Kihozták Ocskayt, vasakkal terhelten.

Ott felzöndülének vitézek, hogy látták:
 „Öld meg az árnlót! Hozzá! . . .“ azt kiálták.
 S ha fejét nagy-hamar hóhér el nem csapja:
 Testét vitézlő-rend izekké szaggatja.“

Ocskay a vérpadon szót emel.

A várpiaczaról sok ezernyi kurucz égő tekintete tapadt a vérpadra. Limprecht ezredes mégis valamennyire lecsöndesítette a vitézlő rendeket.

Midőn is Grassalkovich János hadbíró ur nagy fölszóval felolvasta az ítéletet, a mely szerint a főparancsnok kegyelmi jogánál fogva a pallos által való hóhér halálra enyhítette a karóba való húzást . . . a vitézlő rendek e miatt az enyhítés miatt is felzúdultak.

— Inkább kerekbe törték volna a hit-szegőt! A vitézlő rendek kiáltották ezt.

De Ocskay László még ekkor is remélt, hogy a vérpad aljában megmentheti rongy életét. Pedig már a hadbíró ketté törte a feje fölött a pálczát, e szókat kiáltván:

— Istennél a kegyelem! . . .

De Ocskay László még akkor is reménykedett, midőn már a hóhér is rátette a kezét. Bizakodott hajdan szerzett vitéz érdemeiben, a melyre való tekintetből, ha a császárt megtagadja, hogy majd kegyelmeznek neki a

kuruczok . . . Azért megállott a vérpadon. Körültekintett a látásán felhevült vitézeken. Intett, hogy szólni akar. Beszélt is. «Még itt a köztéren s a végső percekben is felszóval ismétlé, hogy a császár hűségéből kilép, és sok esküvéssel Rákóczi fejedelem s az ország hívének vallotta ujonnan magát!»

Körültekintett. Hosszan elmerengett a főparancsnoki palota felé . . . Halálra vált tekintettel lesté a fehérr zászló libbenését, a kegyelmi hír riadóját.

Mindhiába várt . . .

Most hát bus lemondással lépett előre a vérpadon . . . Tehát vége, vége mindennek . . . A halál eme pillanatában a neme-sebb érzések lángjai, a tisztulás tüze az ő megrögzött, bűnös, czinkos lelkének a sötét kérégt is megolvasztották és legalább a végső perceiben igyekezett szabadulni a salaktól, mely őt minden becsületes embea, igaz hazafi előtt átkozottá, gyűlöltté teszi, — és bucsúzni kezdett a körülálló tiszteltől, közvitézlő rendektől.

«Bocsánatot kért mindnyájoktól árulásáért és ellenök elkövetett vétkeiért; sőt magába szálva, töredelmes bűnbánóként, megható beszédben intette őket: óvakodjanak a haza- és nemzetárulástól, állhatatlanságtól; legyenek hivek mindvégig urokhoz, hazájokhoz,

tanuljanak az ő szomorú példáján! . . . Azután pedig — írja Thaly Kálmán mester — letérdepelt és áhitatosan imádkozék.»

Ocskay László iszonyú halála.

A hóhér bekötötte az Ocskay László szemét. Még a tőkénél is imádkozott. A hóhér imádkozása közben sujtott először a nyakára . . . Rettenetes jelenet következett. A hóhér eltévesztette a csapást, előbb a gerinczsontjába, a vállába csapott a palossal. . . Majd másodszor is hozzácsapott a palossal; de csak a harmadik csapásra bukott a földre az áruló véres, vergődő teste . . . Ekkor aztán a hóhér hozzája hajolt és véres palosával úgy nyiszálta el a gégejét . . .

Ilyen nyomorultan, iszonyú kínok között, rettenetes halállal pusztult el «a tűz fejedelme», — «Rákóczi villáma», a ki az örök gyalázatért, a midőn hazáját, nemzetét, fejedelmét, a szent szabadságot pribék módon elárulta . . . És mivel így hazaárulóvá lett, Ocskay László megérdemlette ezen iszonyú halált!»

Az Ocskay véres feje.

Az utolsó pallos csapással még nem volt befejezve az ítélet.

A kuruczok még karóra is huzzák az Ocskay-véres fejét. A Nyitra-felé tekintő bástya ormára dugták ki ezt a karót, hogy az Ocskay véres halotti feje, a felmeredt, a kiunktól és rémülettől megüresedett szemével még egyszer, utoljára tekintsen le arra a vidékre, a hol a hazáját elárulta.

Naplemente után temették el az Ocskay véres fejét a barátok templomában a bűnös testével együtt; de az újvári kuruczok verse fenmaradt a rémes jelenetről és a szomorú történetről.

Föltűzők a fejét a bástya fokára,
A mely néz Nyitrára, — egy nagy árboozfára.

— Már Ocskay László másoknak nagy példa:
Gonosz árulónak így lészen halála!

Lelkeket világon szélvésznek kergetik —
Azután poklokban lángjára vettetik.

TARTALOM.

ELŐSZÓ.

I. FEJEZET.

Ocskay László szülőföldje. 1. Az ötödszöri zászlócsere 2. Káplárból ezredesi méltóságra emelkedik 4. Vitézkedések és a jellembeli gyönge-
ség átka 6. Eszik, iszik, s aluszik virradtig Ocskay László 7. Oszkay párbajt viv Botthyán
brigadérossal 8. Bécs kapuit döngetik 9.

II. FEJEZET.

Ocskay maga haszna keresése és sok táncza. 12. Csodákat mivel Ocskay 13. Ocskayt brigadé-
rossá nevezi ki a fejedelem 15. Ocskay megsebe-
sül 16. Ocskay elkényesedik 17. Ocskay, mint a
fejedelem asszony diszörsége. 19.

III. FEJEZET.

»Tüzfejedelme.« — „Rákóczi villáma.“ 21.
Ocskay felbőszül 23. A nagyhirü Steinville ezred

pusztulása 24. Starenberg Ocskó várát fölégeti 25. Ocskay élelmessége 26. Ocskay hiányzik a Vág mentén 27. Ocskay Andrássy Istvánnal paczkázik 27. A wsetini vérontás 29. Ocskay pálczát tör az árulók fölött 29.

IV. FEJEZET.

Ihol jön a német, dalol erősen 31. A kiégett villám 32. A legszerencsétlenebb nap 33. Végzet-szerű átok 35. Ocskay brigadéros és az öreg Bottyán 37. Ocskay judáskodásai 39. Ocskay ellopja még az ezrede pénztés 42. A fehér barát közvetítése 43.

V. FEJEZET.

Ottlyk György főudvarmester gyanakodik 45. A nyitrai aranygolyók és a ráczok dúlása 46. Pálffy, Pyber és Ocskay, vagyis a három jó madár 48. Pyber püspök ebédje és a hü Bossányi János 50. „Isten itéleti rajtunk! . . .” 51. Mint hajtá végre árulását Ocskay? 52. Pálffy bán és Ocskay összeesókolódnak 54. Pisztolylövés és a megzúdult huszárok 55.

VI. FEJEZET.

A pribék Ocskay további gazságai 57. Bercsényi Miklós kegyelmi levele 60. Midőn labancz veri a labanczot 62. Labancz már Ocskay! 62.

Eskü a Zrinyi Miklós példájára 64. Az öreg Bottyán sirva sürgeti Ocskay üldözését 66. Beleznay őrnagy az első csorbát ejti Ocskay pribékjein 68. Ocskayt a németek is selmának tartják 69.

VII. FEJEZET.

Ocskayt a testvéröccse megkergeti 71. Négy ujjvári híres vitéz esküje 72. Ocskay postán Bécsbe utazik 73. Három lovasnál több el nem mehetetf 74. Ocskaynak sehol sincs becsülete 77. A régi gyilkos 78. Saját hazáját pusztítja a pribék ezredes 81.

VIII. FEJEZET.

Ocskay a szerződés ellenére rabol 85. Nem minden kurucz Ocskay fajta 87. Ocskay, mint tarsangi látványosság 87. Ocskay Sándor és Ocskay László 88. Ocskaynak már zászlótartója sincs elég 89. Ocskay fölverte Füleket 90. Ocskay kifecsegi a császáriak terveit 91. Öreg Bottyán és Berthóty István halála 92. Hírek az Ocskay elfogatásáról 94.

IX. FEJEZET.

Az Ocskay karácsonya 96. Kicsoda volt Jávorka Ádám? 96. Milyen madarat akart fogni Jávorka? 98. Jávorka koldus ruhába öltözik 99. Hogy szokott mulatni Ocskay? 101. Itt a kurucz! 102.

Ocskay csábitgatja Jávorkáékat. 105. Régi kurucz
nóta az Ocskay elfogatásáról 106. A kuruczok
agyon akarják kövezni Ocskayt 107. Isten hozott
császármadár! 108.

X. FEJEZET.

Ocskay a birái előtt 110. Az utolsó séta a
vérpadig 113. Ocskay a vérpadon szót emel 114.
Ocskay László iszonyu halála 116. Az Ocskay
véres feje 117.

SZEGED, 1902.
NYOMATOTT GÖNCZI JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.